

บทที่ 5

วิเคราะห์ปัญหาข้อขัดข้องในทางปฏิบัติและบทบาทศาลในคดีไม่มีข้อยุ่งยาก

ปัญหาอย่างหนึ่งที่ประสบพบเจออันเกิดจากการบังคับใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในส่วนของวิธีพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากคือปัญหาในทางปฏิบัติ ถึงแม้จะมีบทบัญญัติกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษร หรือสมบรูณ์เพียงใดก็ตาม แต่ถ้าหากไม่ได้ดำเนินการอย่างจริงจัง ก็ย่อมไม่บรรลุผลตามเจตนารมณ์ที่ผู้ร่างตั้งใจไว้ได้ ซึ่งปัญหาดังกล่าวได้แก่

1. ความแตกต่างวิธีการดำเนินคดีไม่มีข้อยุ่งยากกับคดีมีโนสาเร่

แม้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ได้กำหนดให้นำวิธีพิจารณาคดีมีโนสาเร่ ตามมาตรา 196 วรรคสอง มาปรับใช้โดยอนุโลมกับการดำเนินคดีที่มีลักษณะแห่งคดีไม่มีข้อยุ่งยากหรือคดีไม่มีข้อยุ่งยาก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้คดีแพ่งที่มีลักษณะไม่ยุ่งยากซับซ้อน ได้รับการดำเนินคดีโดยรวดเร็ว โดยอาศัยกระบวนการวิธีพิจารณาคดีที่แตกต่างไปจากกระบวนการพิจารณาคดีแบบสามัญทั่วไปที่มีรายละเอียดและขั้นตอนกระบวนการที่ยุ่งยากซับซ้อน ในส่วนวิธีพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยาก ศาลได้เข้าไปมีบทบาทในการควบคุมกระบวนการพิจารณา ตั้งแต่การใช้ดุลพินิจในการรับฟ้องอย่างคดีไม่มีข้อยุ่งยาก ตลอดจนถึงการพิพากษาคดี ซึ่งกฎหมายบัญญัติให้อำนาจแก่ศาล แต่คดีมีโนสาเร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยากต่างก็มี กระบวนการพิจารณาคดีและการอุทธรณ์ฎีกาที่แตกต่างกันดังต่อไปนี้

ความหมายของคดีไม่มีข้อยุ่งยากนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้บัญญัติไว้ในมาตรา 196 ซึ่งกำหนดองค์ประกอบไว้ดังนี้¹

(1) คดีไม่มีข้อยุ่งยากจะต้องเป็นคดีสามัญ กล่าวคือ หากคดีใดๆจัดเป็นคดีมีโนสาเร่แล้ว คดีดังกล่าวจะไม่ใช่คดีไม่มีข้อยุ่งยากอีกต่อไป

¹ชาญณรงค์ ปราณจิตต์ และคณะ, “การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลและความรวดเร็วในการดำเนินคดี,” รายงานการศึกษาวินิจฉัยสมบรูณ์, คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2540, 2543 น. 237.

(2) ต้องเป็นคดีที่โจทก์ฟ้องเพียงขอให้ชำระเงินจำนวนแน่นอนเท่านั้น คำว่า “จำนวนเงินแน่นอน” นั้นมิได้มีบัญญัตินิยามไว้เป็นพิเศษ และตามความเห็นของท่านอาจารย์พิพัฒน์ จักรางกูร ท่านได้ให้ความหมายไว้ว่า จำนวนอันอาจคำนวณกันได้เป็นที่แน่นอน แต่เมื่อเทียบเคียงกับถ้อยคำในพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 9 (3) ให้ความหมายว่า นั้นนั้น อาจกำหนดจำนวนได้แน่นอน ไม่ว่าจะนั้นนั้นจะถึงกำหนดชำระโดยพลัน หรือในอนาคตก็ตาม หมายถึง เงินซึ่งมีจำนวนแน่นอน ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นจากนิติกรรมสัญญา เช่น เงิน หนี้ตามเช็ค หนี้ตามสัญญาซื้อขาย เป็นต้น หนี้ที่อาจกำหนดจำนวนได้แน่นอนเป็นหนี้ที่เจ้าหนี้กับ ลูกหนี้ตกลงกำหนดจำนวนหนี้กันไว้แน่นอนแล้ว² ซึ่งมีบัญญัติข้อความในทำนองเดียวกัน จึงน่าจะแปลความได้ว่า หนี้ที่โจทก์เรียกร้องนั้นจะต้องเป็นหนี้ที่อาจกำหนดจำนวนแน่นอนได้โดยการคำนวณ เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 2653/2526 การที่จำเลยไม่สามารถหาเรือมาบรรทุกน้ำมันเพื่อส่งมอบให้โจทก์ได้นั้นเป็นเรื่องด้วยความสามารถของจำเลยเอง และการที่ราคาน้ำมันในตลาดโลกสูงขึ้นเป็นเหตุให้จำเลยขาดทุนก็เป็นธรรมดาของการค้าขายซึ่งอาจจะมีทั้งกำไรและ ขาดทุน พฤติการณ์ดังกล่าวมิใช่เหตุสุดวิสัยตามมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

หนี้ที่โจทก์ฟ้องเป็นค่าปรับซึ่งสามารถคำนวณได้จากปริมาณน้ำมันที่จำเลยไม่สามารถส่งมอบให้โจทก์ได้ครบจำนวนที่สั่งซื้อ ซึ่งคำนวณแล้วเป็นจำนวนเงินตามที่โจทก์ฟ้อง จึงเป็นหนี้ที่อาจกำหนดจำนวนได้โดยแน่นอนตามมาตรา 9(3) แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย และโจทก์ไม่จำเป็นต้องสืบพยานให้เห็นว่าโจทก์เสียหายเพียงใดหรือไม่

เมื่อผู้จัดการบริษัทจำเลยได้รับหนังสือทวงถามให้ชำระหนี้ทั้งสองฉบับจากโจทก์แล้ว แม้หนังสือนั้นได้ส่งไปยังที่อยู่ของผู้จัดการบริษัทจำเลยซึ่งไม่ใช่ภูมิลำเนาอันเป็นที่ตั้งของบริษัทจำเลยก็ตาม ย่อมถือได้ว่าจำเลยได้รับหนังสือทวงถามดังกล่าวโดยชอบแล้ว และหนังสือทั้งสองฉบับนี้ได้ส่งในระยะเวลาห่างกันไม่น้อยกว่าสามสิบวัน จำเลยไม่ชำระหนี้ตามหนังสือทวงถามกรณีต้องด้วยข้อสันนิษฐานตามมาตรา 8(9) แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย ฟังได้ว่าจำเลยมีหนี้สินล้นพ้นตัว

จากคำพิพากษาศาลชั้นต้น จะเห็นได้ว่า แม้หนี้ค่าปรับ ที่สามารถคำนวณได้ตามปริมาณสินค้าที่มีได้ส่งมอบ ก็เป็นหนี้จำนวนที่แน่นอนได้

² ประดิษฐ์ เอกมณี, ฎีกาหมายล้มละลาย, หนังสือรวมคำบรรยายภาคสอง สมัยที่ 60 เล่มที่ 1, (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2550), น. 97.

(3) มูลหนี้ที่โจทก์เรียกร้องให้ชำระเงินนั้น จะต้องเป็นมูลหนี้เป็นอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(ก) เป็นมูลหนี้ตามตัวเงินซึ่งการรับรองหรือการชำระเงินตามตัวเงินนั้นได้ถูกปฏิเสธ

(ข) เป็นมูลหนี้ตามสัญญาเป็นหนังสือซึ่งปรากฏในเบื้องต้นว่าเป็นสัญญาอันแท้จริง มีความสมบูรณ์และบังคับได้ตามกฎหมาย

เหตุที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจำกัด ประเภทคดีไม่มีข้อยุ่งยากไว้เฉพาะแต่เพียงมูลหนี้ไว้สองประเภทนั้น เข้าใจว่าคงมุ่งประสงค์จะให้คดีความที่มีเอกสารหลักฐานแน่นนอนเป็นที่ประจักษ์ในเบื้องต้นว่า จำเลยไม่มีทางที่จะต่อสู้คดีให้เสร็จไปโดยเร็ว ซึ่งเป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายของทางราชการและคู่ความที่เกี่ยวข้อง³

ส่วนในคดีมโนสาเร่ นั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้บัญญัติไว้ในมาตรา 189 บัญญัติว่า คดีมโนสาเร่ คือ

(1) คดีที่มีคำขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ไม่เกินสามแสนบาทหรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

(2) คดีฟ้องขับไล่บุคคลใดๆ ออกจากอสังหาริมทรัพย์อันมีค่าเช่าหรืออาจให้เช่าได้ในขณะยื่นคำฟ้องไม่เกินเดือนละสามหมื่นบาทหรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

จากตัวบทกฎหมายจะเห็นได้ว่า ลักษณะคดีที่จะเข้าข่ายเป็นคดีมโนสาเร่ นั้น คือคดีที่พิพาทกันในเรื่องทรัพย์สินซึ่งอาจคำนวณเป็นราคาได้จะต้องไม่เกินสามแสนบาทหรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

³ เกริก วณิชกุล, “การส่งเสริมให้มีการใช้วิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่เพิ่มขึ้น”, บทบัญญัติ, เล่มที่ 43 ตอนที่ 1,7, น.58-59 (มีนาคม 2530).

วิธีการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากกับคดีมโนสาเร่ แตกต่างกันดังนี้

ประการที่ 1 ประเภทของคดี

คดีมโนสาเร่ ตามมาตรา 189 ไม่ได้จำกัดประเภทคดีไว้ ดังเช่นคดีไม่มีข้อยุ่งยากที่จำกัดประเภทคดีหรือมูลหนี้ไว้ ดังนั้นในคดีมโนสาเร่ จึงต้องพิจารณาแต่เพียงว่า คดีนั้นทุนทรัพย์เกิน 3 แสนบาทหรือไม่ โดยไม่ต้องคำนึงว่าจะเป็นคดีอะไร เช่น คดีกู้ยืม ประกัน ซ้ำขาย บัตรเครดิต รับขนเช่าซื้อ คดีที่ฟ้องเรียกค่าเสียหายฐานผิดสัญญาหรือละเมิด หรือคดีอื่นที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 3 แสนบาท ล้วนเป็นคดีมโนสาเร่ทั้งสิ้น

คดีไม่มีข้อยุ่งยาก ได้จำกัดประเภทคดีไว้ค่อนข้างแคบ ผู้เขียนได้อธิบายไว้ในบทที่ 3 อย่างละเอียดแล้ว ส่วนประเภทที่จะเป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยากจะมี

1.ชำระเงินจำนวนแน่นอนตามตัวเงินซึ่งการรับรองหรือการชำระเงินตามตัวเงินนั้นได้ถูกปฏิเสธ

2.โจทก์ฟ้องขอให้ชำระเงินจำนวนแน่นอนตามสัญญา

คดีไม่มีข้อยุ่งยากได้ให้ประเภทคดีหรือมูลหนี้ไว้แค่ 2 ประเภทเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากคดีมโนสาเร่ ที่ให้ประเภทคดีหรือมูลหนี้ได้ไม่จำกัด แต่จำกัดเรื่องจำนวนทุนทรัพย์จะไม่เกิน 3 แสนบาทเท่านั้น และในสวนทุนทรัพย์ที่พิพาท ถ้าทุนทรัพย์ที่พิพาทต่ำกว่า 3 แสนจะเป็นคดีมโนสาเร่ทั้งหมด แต่ถ้าคดีทุนทรัพย์พิพาทเกินกว่า 3 แสนและถ้าเข้าหลักเกณฑ์ประเภทคดีไม่มีข้อยุ่งยากไม่ว่าประเภทที่ 1 หรือประเภทที่ 2 ก็เป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยาก

ผู้เขียนมีความเห็นว่าในเรื่องการฟ้องบังคับตามสัญญาจำนองน่าจะนำการพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากมาปรับใช้ได้ เนื่องจากว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 708 ให้ความหมายไว้ว่า “สัญญาจำนองต้องมีการระบุจำนวนเงินเป็นจำนวนแน่ตรงตัว” และมาตรา 714 ให้ความหมายไว้ว่า “สัญญาจำนอง ต้องทำเป็นหนังสือ และจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่” สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ประเภทที่ 2 ข้างต้น หากสัญญาจำนองได้ใช้การพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากบังคับใช้น่าที่จะช่วยลดระยะเวลาในการพิจารณาที่ค่อนข้างยาวนานได้เป็นอย่างดีแท้

ประการที่ 2 เขตอำนาจศาลที่จะพิจารณาคดี

คดีไม่มีข้อยุ่งยากถือเป็นคดีมีทุนทรัพย์ทุกคดี ส่วนการพิจารณาว่าอยู่ในเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาของผู้พิพากษานายเดี่ยวและศาลแขวง หรืออยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาขององค์คณะผู้พิพากษา 2 นาย ซึ่งต้องฟ้องร้องที่ศาลแพ่งหรือศาลจังหวัดก็สุดแล้วแต่จำนวนทุนทรัพย์ในคดีนั้นตามที่บัญญัติในพระธรรมนูญศาลยุติธรรม เนื่องจากคดีไม่มีข้อยุ่งยากเป็นคดีแพ่งสามัญ

มิใช่คดีโมฆะโดยตรง ในทางปฏิบัติแม้ตัวบทไม่มีข้อความจำกัดว่าจำนวนเงินที่เรียกร้องมีมากน้อยเพียงใด แต่ถ้าคดีซึ่งโจทก์ฟ้องขอให้ชำระเงินตามตัวเงินหรือตามสัญญาเป็นหนังสือดังกล่าวข้างต้น มีจำนวนเงินที่เรียกร้องไม่เกิน 3 แสนบาท หรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกาอันอยู่ในหลักเกณฑ์คดีโมฆะแล้ว ก็ต้องตกอยู่ภายใต้ข้อบังคับว่าด้วยคดีโมฆะ มิใช่เรื่องของคดีไม่มีข้อยุ่งยาก เพราะคดีไม่น่าจะเป็นได้ทั้งคดีโมฆะและคดีไม่มีข้อยุ่งยากในเวลาเดียวกัน⁴

ในส่วนคดีไม่มีข้อยุ่งยากนั้น อย่างที่กล่าวไว้ในข้างต้น คือเป็นคดีสามัญที่เป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยาก ดังนั้นไม่มีข้อจำกัดด้านทุนทรัพย์ แต่ทางปฏิบัติต้องมีทุนทรัพย์เกินกว่า 3 แสนบาท เพราะถ้าน้อยกว่า 3 แสนบาท แล้วมาฟ้องในศาลแขวง ศาลแขวงจะจัดลงเป็นคดีโมฆะหมด ดังนั้นเขตอำนาจของศาลแขวงจึงไม่สามารถพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากได้ จึงทำให้คดีไม่มีข้อยุ่งยากจะไม่สามารถฟ้องร้องต่อศาลแขวงได้ โจทก์จะต้องนำคำฟ้องดังกล่าวไปยื่นฟ้องศาลที่มีเขตอำนาจพิจารณา ถ้าเป็นในกรุงเทพมหานคร ยื่นต่อศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี ศาลจังหวัดตลิ่งชัน ศาลจังหวัดพระโขนง ศาลจังหวัดมีนบุรี หรือถ้าเป็นต่างจังหวัด ให้ยื่นต่อศาลจังหวัดที่มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ตามมาตรา 3 (1) มาตรา 4 (1) มาตรา 4 ทวิ และมาตรา 4 ตริ⁵ เช่น ศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา, ศาลจังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น

ส่วนคดีโมฆะ อำนาจในการพิจารณาคดีของศาล โจทก์จะต้องนำคำฟ้องไปยื่นฟ้องต่อศาลในเขตอำนาจของศาลแขวง คดีโมฆะจะไม่อยู่ในการพิจารณาของศาลจังหวัดแต่ประการใด ถ้าเป็นในกรุงเทพมหานคร ยื่นต่อศาลแขวงพระนครเหนือ ศาลแขวงพระนครใต้ ศาลแขวงธนบุรี ศาลแขวงปทุมวัน ศาลแขวงดุสิต หรือถ้าเป็นต่างจังหวัดให้ยื่นต่อศาลแขวงที่มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดี เช่น ศาลแขวงเชียงใหม่, ศาลแขวงสงขลา เป็นต้น

⁴พิพัฒน์ จักรางกูร, คำอธิบายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, ฉบับที่ 12, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทกรุงสยามพรินติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2534), น. 73.

⁵ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีโมฆะและคดีไม่มีข้อยุ่งยาก, พิมพ์ครั้งที่ 8, ปรับปรุงใหม่ให้รับกับพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฉบับที่ 24, 2551, น. 120.

ประกาศที่ 3 การคิดค่าธรรมเนียมขึ้นศาล

ในส่วนของคดีไม่มีข้อยุ่งยากนั้น ตัวบทกฎหมายมาตรา 196 วรรคสองตอนท้าย ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจน เป็นข้อยกเว้นไม่ให้นำเอามาตรา 190 จัตวา⁶ มาใช้บังคับกับคดีไม่มีข้อยุ่งยาก ดังนั้นค่าขึ้นศาลขั้นต่ำของคดีไม่มีข้อยุ่งยากนั้น เป็นคดีสามัญและเป็นคดีมีทุนทรัพย์ โจทก์ หรือผู้ฟ้องคดีจะต้องเสียค่าขึ้นศาล⁷ ตามตาราง (1)(ก) ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอย่างคดีมีทุนทรัพย์ในอัตราร้อยละ 2 ของทุนทรัพย์ไม่เกิน 50 ล้านบาท แต่ไม่เกิน 2 แสนบาท และร้อยละ 0.1 ของทุนทรัพย์เกิน 50 ล้านบาท

ในส่วนของคดีมีโนสาเร่ เนื่องจากพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 24) พ.ศ.2551 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในส่วนค่าขึ้นศาล ซึ่งบังคับใช้กับคดีมีโนสาเร่ด้วย ดังนั้น หลักการชำระค่าขึ้นศาลในคดีมีโนสาเร่ที่กำหนดให้โจทก์เสียค่าขึ้นศาลขั้นต่ำเท่ากับจำนวนค่าขึ้นศาลที่เรียกเก็บตามตารางค่าธรรมเนียมศาล⁸ ตาราง (2)(ก)และ(3) ที่กำหนดให้ชำระขั้นต่ำเรื่องละ 200 บาท อย่างสูงไม่เกิน 1,000 บาท

ดังนั้น ถ้าเป็นคดีที่มีทุนทรัพย์ 40,000 บาท ก็เสียค่าธรรมเนียมขึ้นศาล 800 บาท แต่ถ้าเป็นคดีมีทุนทรัพย์ 100,000 บาท จะเสียค่าธรรมเนียมขึ้นศาลเต็มเพดาน คือ 1,000 บาท ซึ่งเป็นอัตราขั้นสูงสุดของคดีมีโนสาเร่

ประกาศที่ 4 การฟ้องคดี

ในส่วนของคดีไม่มีข้อยุ่งยาก ค่าฟ้องคดีไม่มีข้อยุ่งยากต้องทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาลชั้นต้นจะยื่นฟ้องด้วยวาจาอย่างคดีมีโนสาเร่ ตามมาตรา 191 วรรคหนึ่งไม่ได้ ซึ่งค่าฟ้องที่ถูกต้องและครบถ้วนจะต้องทำตามมาตรา 172 กล่าวคือ จะต้องแสดงโดยชัดแจ้งซึ่งสภาพแห่งข้อหาและค่าขอบังคับ ทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาเช่นว่านั้น หากฟ้องไม่บรรยายให้ถูกต้องไม่ว่าจะ

⁶มาตรา 190 จัตวา ในคดีมีโนสาเร่ ให้โจทก์เสียค่าขึ้นศาลตามตาราง 1 ท้ายประมวลกฎหมายนี้ แต่ค่าขึ้นศาลรวมกันแล้วไม่เกินหนึ่งพันบาท

ค่าขึ้นศาลในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกานั้น ให้ผู้อุทธรณ์หรือผู้ฎีกาเสียตามจำนวนทุนทรัพย์ หรือราคาทรัพย์สินที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา แล้วแต่กรณี

⁷โปรดดู ภาคผนวก ก.

⁸โปรดดู ภาคผนวก ก.

เป็นฟ้องที่ไม่ชัดเจนหรือขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ซึ่งถึงขนาดที่เป็นฟ้องเคลือบคลุมหรือขาดองค์ประกอบที่ทำให้จำเลยต้องรับผิดชอบแล้ว ศาลก็ต้องสั่งยกฟ้องโจทก์⁹

ส่วนคดีมโนสาเร่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 191 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “วิธีฟ้องคดีมโนสาเร่นั้น โจทก์อาจยื่นคำฟ้องเป็นหนังสือหรือมาแถลงข้อหาด้วยวาจาต่อศาลก็ได้” ซึ่งในคดีมโนสาเร่ได้กำหนดวิธีฟ้องคดีมโนสาเร่ไว้ 2 วิธี คือ

1. ยื่นคำฟ้องเป็นหนังสือ การยื่นคำฟ้องเป็นหนังสือต่อศาลชั้นต้นเป็นการยื่นคำฟ้องอย่างเดียวกับคดีสามัญ ต้องอยู่ในบังคับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 172 โดยคำฟ้องต้องแสดงแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหาของโจทก์และคำขอบังคับ ทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาเช่นนั้น

2. แถลงข้อหาด้วยวาจาต่อหน้าศาล วิธีการที่โจทก์แถลงข้อหาด้วยวาจาต่อหน้าศาลหรือเรียกว่าการฟ้องคดีด้วยวาจานั้น นับว่าเป็นการอำนวยความสะดวกแก่โจทก์อย่างมาก ทั้งการประหยัดที่โจทก์อาจไม่จำเป็นต้องจ้างทนายความมาช่วยเหลือให้สิ้นเปลือง โจทก์จึงควรใช้วิธีนี้ที่ดีกว่าการยื่นคำฟ้องโดยทำเป็นหนังสือ วิธีการฟ้องด้วยวาจามีกฎกระทรวงฉบับที่ 9 (พ.ศ.2535) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช 2477 ข้อ 1 กำหนดไว้ว่า “เมื่อโจทก์แสดงความจำนงจะฟ้องคดีมโนสาเร่ด้วยวาจาต่อศาลให้ศาลจัดให้เจ้าพนักงานศาลจดบันทึกรายละเอียดแห่งข้อหาลงในแบบพิมพ์ ม.1 แล้วอ่านให้โจทก์ฟัง เมื่อโจทก์รับรองว่าถูกต้องแล้ว ให้โจทก์ลงลายมือชื่อไว้ และดำเนินการต่อไปตามมาตรา 192 และมาตรา 193 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง”

โจทก์หลายคนอาจมาศาลพร้อมกันแล้วร่วมกันเป็นโจทก์ฟ้องด้วยวาจาได้และอาจฟ้องจำเลยหลายคนด้วยวาจาในคำฟ้องเดียวกันก็ได้¹⁰

ซึ่งแตกต่างกับคดีไม่มีข้อยุ่งยาก ที่กำหนดให้ฟ้องคดีเป็นหนังสือหรือลายลักษณ์อักษรเท่านั้น

⁹ธานีศ เกศวพิทักษ์, “วิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยากที่แก้ไขใหม่ บทบาทของศาลที่ต้องเปลี่ยนแปลง,” สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 4 และวิทยาลัยข้าราชการตุกรการ, สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการ, สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ, 2542, น. 6.

¹⁰ไพโรจน์ วายุภาพ, เพิ่งอ้าง เจริญธรรมที่ 5, น. 55-56.

ประกาศที่ 5 การอุทธรณ์ ฎีกา

ในคดีที่ไม่มีข้ออุทธรณ์ หากคู่ความที่ไม่พอใจก็มีสิทธิอุทธรณ์ฎีกาต่อไปได้อย่างคดีสามัญ โดยหลักหากเป็นปัญหาข้อกฎหมายก็สามารถอุทธรณ์ ฎีกาได้ แต่หากเป็นปัญหาข้อเท็จจริงต้องพิจารณาจำนวนทุนทรัพย์ตามมาตรา 224 และมาตรา 248 ด้วย ในคดีที่ไม่มีข้ออุทธรณ์ ในส่วนของการอุทธรณ์และฎีกานั้น ไม่น่าจะมีปัญหา เพราะว่าทุนทรัพย์พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์นั้น เกิน 5 หมื่นบาท และในชั้นฎีกา เกิน 2 แสนบาทแน่นอน เพราะว่าคดีที่ไม่มีข้ออุทธรณ์ได้กำหนดจำนวนทุนทรัพย์ในคดีที่ไม่มีข้ออุทธรณ์ไว้ที่ 3 แสนบาทขึ้นไป

ในคดีที่มีในสาระไม่ได้บัญญัติเรื่องการอุทธรณ์หรือฎีกาไว้โดยเฉพาะ ดังนั้นก็ต้องนำหลักทั่วไปในการอุทธรณ์ฎีกา ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 224 และมาตรา 248 มาใช้บังคับเช่นกัน ถ้าทุนทรัพย์ที่พิพาทต่ำกว่า 5 หมื่นบาท ต้องห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง เว้นแต่กรณีจะต้องเข้าด้วยข้อยกเว้นดังที่บัญญัติไว้ เช่น ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีนั้นได้ทำความเห็นแย้งหรือได้รับรองว่ามีเหตุอันควรอุทธรณ์ได้ หรือได้รับอนุญาตให้อุทธรณ์เป็นหนังสือจากอธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น หรืออธิบดีผู้พิพากษามาตร หรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ผู้มีอำนาจแล้วแต่กรณี

2. ความแตกต่างวิธีการดำเนินคดีที่ไม่มีข้ออุทธรณ์กับคดีแพ่งสามัญ

การดำเนินวิธีพิจารณาคดีสามัญในศาลชั้นต้น เริ่มต้นจากการเสนอคำฟ้องหรือคำร้องขอต่อศาลที่มีเขตอำนาจ ต่อมาก็จะมีการยื่นคำให้การหรือยื่นคำร้องคัดค้านโดยจำเลยหรือผู้คัดค้านหรืออาจจะมีการฟ้องแย้งมาในคำให้การก็ได้ เมื่อจำเลยได้รับหมายเรียกให้ยื่นคำให้การแล้ว จำเลยมิได้ยื่นคำให้การภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย หรือตามคำสั่งศาลให้ถือว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ ถ้าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ ให้โจทก์มีคำขอต่อศาลภายใน 15 วัน นับแต่ระยะเวลาที่กำหนดให้จำเลยยื่นคำให้การได้สิ้นสุดลง เพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดให้ตนเป็นฝ่ายชนะคดีโดยขาดนัด ถ้าโจทก์ไม่ยื่นคำขอต่อศาลภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าวแล้ว ให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีนั้นเสียจากสารบบความ เมื่อมีการยื่นคำให้การแล้วก็อาจจะมีการชี้สองสถานโดยมีการกำหนดประเด็นข้อพิพาท และกำหนดให้คู่ความนำพยานหลักฐานมาสืบ แล้วอาจจะมีการร้องขอคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษา ถ้ามีเหตุจำเป็นที่จะต้องคุ้มครองโจทก์ก็อาจจะยื่นคำร้องขอให้คุ้มครองชั่วคราวก่อนศาลพิพากษา หรือขอคุ้มครองประโยชน์ระหว่างพิจารณาได้ตามลักษณะของคำฟ้องและคำขอบังคับที่ยื่นมาในคำร้องขอหรือคำฟ้องนั้น เมื่อศาลได้สืบพยานเสร็จก็ต้องมีคำพิพากษา แล้วอาจมีการอุทธรณ์และฎีกาต่อไป ใน

ชั้นที่จะมีการบังคับตามคำพิพากษาก็จะต้องมีการออกคำสั่งกำหนดเวลาให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องปฏิบัติ เมื่อครบกำหนดเวลาแล้วลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามคำสั่งก็จะมี การตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อดำเนินการบังคับคดีให้ได้ผลตามที่ศาลพิพากษา¹¹

วิธีการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากกับคดีสามัญ แตกต่างกันดังนี้

ประการที่ 1 ประเภทคดี

ในคดีไม่มีข้อยุ่งยากได้จำกัดประเภทคดีตามมาตรา 196 ดังที่ผู้เขียนได้อธิบายไว้ก่อนหน้านี้

ส่วนคดีสามัญ ได้กำหนดประเภทคดีออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) คดีมีข้อพิพาท ตามมาตรา 55 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง คือ ต้องมีการโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของบุคคลก่อน หรือในกรณีบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาลแล้วมีผู้โต้แย้ง

(2) คดีไม่มีข้อพิพาท ตามมาตรา 188 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง คือ เป็นกรณีใช้สิทธิทางศาลโดยไม่มีผู้ใดคัดค้านเป็นเรื่องระหว่างผู้ร้องขอ กับศาลโดยไม่มีการเรียกผู้ใดเป็นจำเลย จึงเรียกโจทก์คดีไม่มีข้อพิพาทว่า “ผู้ร้องขอ” ส่วนคำฟ้องเรียกว่า “คำร้องขอ” เพราะไม่มีการกล่าวหาใครและฟ้องร้องใคร

จะเห็นได้ว่าประเภทคดีสามัญเปิดกว้างกว่าคดีไม่มีข้อยุ่งยาก

ประการที่ 2 การยื่นคำให้การต่อสู้คดีของจำเลย

ในคดีไม่มีข้อยุ่งยากมาตรา 196 ไม่ได้กำหนดเรื่องการยื่นคำให้การต่อสู้คดีของจำเลยเอาไว้โดยเฉพาะ แต่กฎหมายให้คดีไม่มีข้อยุ่งยากนำเอาบทบัญญัติของคดีมโนสำเนามาใช้โดยอนุโลม ดังนั้นถ้าพิจารณาตามบทบัญญัติแล้ว ในคดีไม่มีข้อยุ่งยากจำเลยสามารถยื่นคำให้การเป็นหนังสือหรือด้วยวาจาในวันนัดพิจารณาได้ ตามมาตรา 193 วรรคสาม

ส่วนคดีสามัญถ้าจำเลยประสงค์จะให้การต่อสู้คดี จำเลยต้องยื่นคำให้การเป็น

¹¹อุดม เฟื่องฟูง, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1, หนังสือรวมคำบรรยายภาคสอง สมัยที่ 60, เล่มที่ 1, (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา 2550), น. 33.

หนังสือเท่านั้นและต้องยื่นต่อศาลภายใน 15 วันนับแต่ได้รับหมายเรียกและสำเนาคำฟ้อง ตาม มาตรา 177 วรรคหนึ่ง

ซึ่งในส่วนการยื่นคำให้การคดีไม่มีข้อยุ่งยากและคดีสามัญแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดในเรื่องระยะเวลาการยื่นคำให้การที่คดีสามัญกำหนดเวลาที่ชัดเจนไว้ จะทำให้คดีสามัญเกิดความล่าช้าออกไปและยุ่งยากกว่าคดีไม่มีข้อยุ่งยาก

ประการที่ 3 การชี้สองสถาน

ในคดีไม่มีข้อยุ่งยากไม่มีการชี้สองสถาน

ในคดีสามัญ จะมีเรื่องการชี้สองสถานเข้ามาเกี่ยวข้อง แม้การชี้สองสถานจะมีความสำคัญในการกำหนดประเด็นข้อพิพาทและการกำหนดหน้าที่นำสืบ แต่ในบางกรณีหรือในคดีบางประเภทก็ไม่ต้องมีการชี้สองสถานได้เช่นกัน ซึ่งจุดประสงค์ของการชี้สองสถานคือ

(1) เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาดำเนินไปโดยรวดเร็ว เพราะคู่ความรู้ว่าประเด็นมีอย่างไร

(2) เพื่อเป็นการสะดวกแก่คู่ความในการสืบพยาน คู่ความสามารถเตรียมพยานตามประเด็นนั้น

(3) ทำให้ง่ายต่อการพิจารณาคดีของศาล เพราะศาลจะพิจารณาไปตามประเด็นว่าเป็นการสืบในประเด็นหรือนอกประเด็นหรือไม่

(4) ช่วยให้การพิจารณาของศาลเป็นไปอย่างรวดเร็ว เมื่อเป็นการสืบพยานตามประเด็น ทำให้การพิจารณารวดเร็วขึ้น

ถ้ามีการชี้สองสถาน ศาลจะแจ้งกำหนดวันชี้สองสถานไม่น้อยกว่า 15 วัน ตรงนี้ก็เป็นกระบวนการที่ล่าช้าออกไปอีกของกระบวนการพิจารณาคดีสามัญ

ซึ่งจะเห็นได้ว่าขั้นตอนของคดีสามัญแต่ละขั้นตอนกว่าจะถึงขั้นตอนนัดพิจารณาสืบพยานจะใช้ระยะเวลาค่อนข้างนานกว่าคดีไม่มีข้อยุ่งยากพอสมควร

3. ตารางเปรียบเทียบข้อแตกต่างระหว่างคดีสามัญ คดีไม่มีข้อยุ่งยาก และคดีมิโนสาเร่

หัวข้อ	คดีสามัญ	คดีไม่มีข้อยุ่งยาก	คดีมิโนสาเร่
1.ประเภทคดี	ไม่มีการจำกัดประเภทคดี ได้ทั้งคดีมีข้อพิพาทและคดีไม่มีข้อ	จำกัดประเภทคดีตามมาตรา 196 คือฟ้องให้ชำระเงินจำนวน	ไม่จำกัดประเภทคดี แต่จำกัดเรื่องทุนทรัพย์ตามมาตรา 189

	พิพาท	แน่นอนตามตัวเงิน และฟ้องขอให้ชำระ เงินจำนวนแน่นอน ตามสัญญา	คือทุนทรัพย์พิพาท ต้องไม่เกิน 3 แสน บาทหรือฟ้องขับไล่มี ค่าเช่าไม่เกินเดือนละ 3 หมื่นบาท
2.เขตอำนาจศาลที่จะ พิจารณาคดี	ต้องนำคำฟ้องไปยื่น ฟ้องต่อศาลในเขต อำน า จ ของ ศาล จังหวัดเท่านั้น	เหมือนกับคดีสามัญ	ต้องนำคำฟ้องไปยื่น ฟ้องต่อศาลในเขต อำน า จ ของ ศาล แขวง เท่านั้น
3.การคิดค่าธรรมเนียมขึ้นศาล	อัตราร้อยละ 2 ของ ทุนทรัพย์ไม่เกิน 50 ล้านบาท แต่ไม่เกิน 2 แสนบาท และร้อยละ 0.1 ของทุนทรัพย์เกิน 50 ล้านบาท	เหมือนกับคดีสามัญ	ขั้นต่ำ 200 บาท แต่ไม่ เกิน 1,000 บาท
4.การฟ้องคดี	ทำคำฟ้องเป็นหนังสือ เท่านั้น และ ต้อง บรรยายฟ้องตาม มาตรา 172 วรรคสอง	เหมือนกับคดีสามัญ	ทำคำฟ้องเป็นหนังสือ หรือฟ้องด้วยวาจาก็ได้
5.การยื่นคำให้การ	ต้องยื่นคำให้การ ภายใน 15 วันนับแต่ ได้รับหมายเรียกและ สำเนาคำฟ้อง	สามารถยื่นคำให้การ ในวันนัดพิจารณาได้	เหมือนกับคดีไม่มีข้อ ยุ่งยาก
6.การชี้สองสถาน	ยังมีขั้นตอนการชี้สอง สถาน ถ้าเห็นว่าคดีมี ข้อยุ่งยาก	ไม่มีการชี้สองสถาน	เหมือนกับคดีไม่มีข้อ ยุ่งยาก
7.การพิจารณาคดี	เข้าสู่ระบบการ พิจารณาต่อเนื่อง	สามารถสืบพยานได้ ในวันนัดพิจารณานัด แรก หรือจะเข้าสู่	เหมือนกับคดีไม่มีข้อ ยุ่งยาก

		ระบบการพิจารณา ต่อเนื่องก็ได้	
8.การพิพากษา	คำพิพากษาทำเป็น หนังสือ	สามารถพิพากษาด้วย วาจาได้	เหมือนกับคดีไม่มีข้อ ยุ่งยาก
9.การอุทธรณ์ฎีกา	ตามหลักเกณฑ์ มาตรา 224 และ 248	เหมือนคดีสามัญ	เหมือนคดีสามัญ

จากตารางเปรียบเทียบข้างต้น จะเห็นได้ว่าขั้นตอนกระบวนการพิจารณาคดีสามัญจะมีความยุ่งยากซับซ้อนกว่าคดีไม่มีข้อยุ่งยากและคดีมีโนสาเร่ กว่าที่จะเข้าสู่การพิจารณาคดี และดำเนินตามขั้นตอนต่างๆ จนกระทั่งมีคำพิพากษาจะต้องใช้ระยะเวลาานพอสมควร

4. ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาคดีและอุทธรณ์ฎีกา

4.1 ปัญหาการให้ดุลพินิจแก่ศาลที่จะพิจารณาดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาความคดีไม่มีข้อยุ่งยาก

จากบทบัญญัติมาตรา 196 วรรคหนึ่งได้กำหนดหลักเกณฑ์ของคดีไม่มีข้อยุ่งยาก ออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

ประเภทแรก ในคดีสามัญซึ่งโจทก์ฟ้องเพียงขอให้ชำระเงินจำนวนแน่นอนตามตัวเงิน ซึ่งการรับรองหรือการชำระเงินตามตัวเงินนั้นได้ถูกปฏิเสธ

ประเภทที่สอง เป็นคดีสามัญซึ่งโจทก์ฟ้องขอให้ชำระเงินจำนวนแน่นอนตามสัญญา เป็นหนังสือ ซึ่งปรากฏในเบื้องต้นว่าเป็นสัญญาอันแท้จริง มีความสมบูรณ์และบังคับได้ตามกฎหมาย

และมาตรา 196 วรรคสอง ยังได้ให้อำนาจแก่ศาลในการใช้ดุลพินิจ ในเรื่องการรับหรือไม่รับให้เป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยาก “ถ้าศาลเห็นว่าคดีตามวรรคหนึ่งนั้นปรากฏในเบื้องต้นว่าเป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยาก ไม่ว่าโจทก์จะได้ยื่นคำขอตามวรรคหนึ่งหรือไม่ ให้ศาลมีคำสั่งให้นำบทบัญญัติในหมวดนี้ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีมีโนสาเร่ เว้นแต่มาตรา 190 จัตวา มาใช้บังคับแก่คดีเช่นนั้นได้”

เช่นนี้ จะเห็นได้ชัดเจนว่านอกจากศาลจะพิจารณาคดีว่าเข้าหลักเกณฑ์ตามมาตรา 196 วรรคหนึ่งหรือไม่แล้วนั้น ศาลยังจะต้องใช้ดุลพินิจในการพิจารณาคดีอีกต่อไปว่า คดีนั้นจะถือว่าเป็นคดีที่มีข้อยุ่งยากหรือไม่มีข้อยุ่งยาก จะขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลแต่ละศาลหรือแต่ละท่าน ว่าคดีข้อพิพาทที่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีนั้น ส่วนใหญ่แล้วศาลจะใช้ดุลพินิจพิจารณาใน

เบื้องต้น โดยจะดูจากคำฟ้องและคำขอทำฟ้องของโจทก์ ส่วนจำเลยจะดูจากคำให้การของจำเลย ว่ายกข้อต่อสู้ปฏิเสธหักล้างโจทก์หรือไม่อย่างไร

แต่ทั้งนี้เนื่องจากศาลยุติธรรมในประเทศไทยเกือบจะทั้งหมดยังไม่มีหลักเกณฑ์หรือบรรทัดฐานที่ชัดเจน ซึ่งหลังจากรับคำฟ้องแล้ว ศาลจะพิจารณาจากคำฟ้อง คำขอทำฟ้อง และเอกสารหลักฐานแนบทำฟ้องของโจทก์ แล้วใช้ดุลพินิจว่าเป็นคดีความในลักษณะใด สมควรที่จะได้รับการพิจารณาให้เป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยาก หรือคดีมีโนสาเร่ หรือคดีประเภทใดจะเป็นคดีแพ่งสามัญ ประเด็นข้อพิพาทแค่นั้นเพียงใดจึงจะสมควรว่าเป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยากหรือมีข้อยุ่งยาก จากมาตรา 196 วรรคหนึ่งที่บัญญัติว่า “ในคดีสามัญซึ่งโจทก์ฟ้องเพียงขอให้ชำระเงินจำนวนแน่นอนตามตัวเงินซึ่งการรับรองหรือการชำระเงินตามตัวเงินนั้นได้ถูกปฏิเสธหรือตามสัญญาเป็นหนังสือซึ่งปรากฏในเบื้องต้นว่าเป็นสัญญาอันแท้จริงมีความสมบูรณ์และบังคับได้ตามกฎหมาย โจทก์จะยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลพร้อมกับคำฟ้องขอให้ศาลพิจารณาคดีนั้นโดยรวบรัดก็ได้”

ผู้เขียนมีความเห็นว่า ในประเด็นเรื่องตัวเงินไม่น่าจะมีปัญหาอะไร เพราะกฎหมายได้บัญญัติไว้โดยชัดแจ้ง แต่ในประเด็นเรื่องตามสัญญาเป็นหนังสือที่ขอให้ชำระเงินจำนวนแน่นอนอันแท้จริงมีความสมบูรณ์และบังคับได้ตามกฎหมาย นั้นซึ่งหากมองแบบเพียงเผินแล้วก็ดูจะเหมือนว่า ขอให้หนังสือเป็นสัญญาและมีจำนวนเงินที่แน่นอนและสมบูรณ์และบังคับได้ตามกฎหมายก็เพียงพอ ซึ่งประเด็นนี้น่าเป็นห่วงอย่างยิ่งว่าการให้อำนาจศาลในการใช้ดุลพินิจว่าคดีตามสัญญาทุกชนิดเลยหรือไม่ที่เป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยาก ตรงนี้อาจจะก่อให้เกิดการลักลั่นกันได้ เนื่องจากศาลแต่ละท่านแต่ละศาลก็มีดุลพินิจที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งคดีสัญญาประเภทเดียวกันลักษณะเดียวกันอาจถูกพิจารณาโดยผู้พิพากษาแต่ละท่านที่ต่างวัยวุฒิ คุณวุฒิ และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่แตกต่างกันไป ดังนั้นมุมมองและดุลพินิจก็ย่อมแตกต่างกันไป ซึ่งจะส่งผลให้ได้รับการพิจารณาและการใช้กระบวนการพิจารณาที่ต่างกันไปด้วย และนำไปสู่ความไม่เท่าเทียมกันและจะเกิดความไม่ยุติธรรม เพราะถ้าคดีประเภทเดียวกัน ถ้าศาลท่านพิจารณาโดยใช้ดุลพินิจให้เป็นคดีแพ่งสามัญ การดำเนินกระบวนการพิจารณาจะเน้นช้าออกไปจากคดีไม่มีข้อยุ่งยาก เพราะขั้นตอนกระบวนการคดีแพ่งสามัญจะมีขั้นตอนที่ยุ่งยากและซับซ้อนกว่าคดีไม่มีข้อยุ่งยาก เพราะถ้าศาลเห็นว่าเป็นคดีแพ่งสามัญ จะมีขั้นตอนเมื่อโจทก์ยื่นคำฟ้องแล้ว จะต้องส่งสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลย เมื่อจำเลยได้รับสำเนาคำฟ้องแล้ว จำเลยจะต้องยื่นคำให้การต่อสู้หักล้างคดี ถ้าจำเลยฟ้องแย้งมาพร้อมกับคำให้การ โจทก์ก็ต้องแก้ฟ้องแย้งของจำเลยอีก จากนั้นอาจจะมีการชี้แจงสถานเพื่อกำหนดประเด็นข้อพิพาท นัดพร้อม นัดสืบพยานโจทก์ สืบพยานจำเลย ดำเนินไป

จนกระทั่งมีคำพิพากษา ซึ่งขั้นตอนแต่ละขั้นจะกินเวลาที่ค่อนข้างล่าช้ามาก จะทำให้เกิดความเสียหายแก่คู่ความและบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากคดีเป็นอย่างมาก ซึ่งบางศาลโดยเฉพาะศาลจังหวัดหัวเมืองใหญ่ๆ บางที่ยื่นฟ้องเมื่อเดือนมกราคม ศาลจะนัดชี้สองสถาน หรือนัดพร้อมกันที่อาจจะใช้เวลา 3-6 เดือน เมื่อนัดชี้สองสถานหรือนัดพร้อมแล้ว ถ้าใกล้ใกล้ตกลงยอมความกันไม่ได้ ก็ต้องมีนัดสืบพยานโจทก์-พยานจำเลย ซึ่งกำหนดนัดสืบพยานนี้จะกินเวลานานเข้าไปอีก เนื่องจากว่าการดำเนินพิจารณาคดีในปัจจุบันเป็นระบบพิจารณาต่อเนื่อง ซึ่งคดีที่คู่ความเป็นความกันนั้นจะต้องเข้าคิวรอคดีอื่นๆ ก่อนคดีหน้าตนอีก บางที่อาจจะรอกันข้ามปีเพื่อสืบพยานก็เป็นได้ จะทำให้เกิดความเสียหายแก่คู่ความเป็นอย่างยิ่ง แต่ถ้าศาลใช้ดุลพินิจแล้วเห็นว่าคดีเป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยาก การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีก็เร็วขึ้น เพราะการพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากนั้น กฎหมายกำหนดให้คดีไม่มีข้อยุ่งยากนำเอาวิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่มาปรับใช้ได้ ซึ่งจะลดขั้นตอนบางประการในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีและทำให้การพิจารณาคดีของศาลเสร็จไปโดยรวดเร็ว

ซึ่งปัญหานี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าสมควรที่จะมีการวางบรรทัดฐานหรือแนวทางเพื่อเป็นหลักในการใช้ดุลพินิจร่วมกัน เช่น คู่มือพิจารณาคดีมโนสาเร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยากของศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ที่วางหลักเรื่องคดีประเภทใดที่เป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยาก โดยศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ได้ให้คดีกู้ยืมเงิน ตัวเงิน เป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยาก ซึ่งการวางหลักเกณฑ์นี้จะช่วยให้ผู้พิพากษาแต่ละท่านเดินตามแนวทางที่วางไว้ โดยไม่ต้องใช้ดุลพินิจในการพิจารณาว่าคดีประเภทใดเป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยาก

และในปัจจุบันนี้ ศาลแพ่งได้มีการวางหลักเกณฑ์เพื่อช่วยให้ศาลได้มีแนวทางในการกำหนดประเภทคดีที่ให้นำเอากระบวนการวิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยากมาบังคับใช้ และแนวทางในการตัดสินชี้ขาดคดีโดยไม่ต้องมีการสืบพยานและกรณีที่โจทก์มีคำขอให้ชำระหนี้เป็นจำนวนแน่นอน ศาลอาจสั่งให้โจทก์ส่งเอกสารแทนการสืบพยานได้ ทั้งนี้ตามประกาศศาลแพ่งเรื่อง ช้อแนะนำในการปฏิบัติสำหรับคดีมโนสาเร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยาก ประกาศ ณ วันที่ 18 มิถุนายน 2544 ซึ่งได้กำหนดประเภทของคดีที่จะนำกระบวนการพิจารณาคดีมโนสาเร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยากมาบังคับใช้ ตามข้อ 1 และ ข้อ 2 ของประกาศดังนี้

ข้อ 1. คำฟ้องเรียกเงินตามหนังสือรับสภาพหนี้ ตามตัวเงินที่มีจำนวนแน่นอน ไม่ว่าจะฉบับเดียวกันหรือหลายฉบับ โดยคู่ความเป็นรายเดียวกัน หรือคำฟ้องเรียกเงินตามสัญญากู้ยืม คำประกัน หรือกู้ยืม และบังคับจำนอง หรืออย่างใดอย่างหนึ่งเกี่ยวข้อกันในลักษณะนี้ ซึ่งไม่มีบัญชีเดินสะพัดหรือสัญญาเบิกเงินเกินบัญชีรวมอยู่ด้วย หรือคำฟ้องเรียกให้ชำระเงินตามสัญญา

ใช้บัตรเครดิตของธนาคารและสถาบันการเงินหรือคำฟ้องเรียกให้ชำระค่าโทรศัพท์ ซึ่งประเภทคดีที่กล่าวมาข้างต้นเป็นทุนทรัพย์เรียกร้องไม่เกิน 10 ล้านบาท ศาลแพ่งจะดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างคดีไม่มีข้อยุ่งยาก

ข้อ 2. คำฟ้องขับไล่บุคคลออกจากอสังหาริมทรัพย์อันมีค่าเช่า หรืออาจให้เช่าได้ไม่เกินเดือนละ 4,000 บาท แม้จะมีการเรียกร้องค่าเสียหายเข้ามาด้วย คำฟ้องดังกล่าวยังคงเป็นคดีมโนสาเร่ จึงต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างคดีมโนสาเร่

จากข้อกำหนดดังกล่าว ผู้เขียนมีความเห็นว่า เป็นการสร้างบรรทัดฐานอันดีต่อการกำหนดประเภทคดีของคดีไม่มีข้อยุ่งยาก ซึ่งการกำหนดจำนวนทุนทรัพย์ของคดีไม่มีข้อยุ่งยากว่า “.....มีทุนทรัพย์เรียกร้องไม่เกิน 10 ล้านบาท ศาลแพ่งจะดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างคดีไม่มีข้อยุ่งยาก” ผู้เขียนเห็นด้วยกับการกำหนดทุนทรัพย์ของคดีไม่มีข้อยุ่งยากเหมือนอย่างคดีมโนสาเร่ ซึ่งการกำหนดจำนวนทุนทรัพย์นี้จะทำให้ ศาล และคู่ความได้ทราบขั้นตอนกระบวนการพิจารณาคดีว่าจะไปแบบวิธีพิจารณาวิสามัญ หรือวิธีพิจารณาแบบสามัญเพราะว่าระยะเวลาของกระบวนการพิจารณาคดี ทั้ง 2 แบบนั้น จะมีระยะเวลาขั้นตอนการพิจารณาคดีแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง

แต่ทั้งนี้ผู้เขียนยังมีความกังวลอยู่ประการหนึ่งคือ บรรทัดฐานเรื่องการกำหนดจำนวนทุนทรัพย์จำนวน 10 ล้านบาทนี้ จะบังคับใช้กับศาลยุติธรรมทั่วประเทศไม่ได้ เพราะผู้เขียนเห็นว่าหลักเกณฑ์ดังกล่าวต้องมองเรื่องพื้นฐานทางเศรษฐกิจของจังหวัดนั้นๆ อย่างเช่น จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดใหญ่ทางภาคเหนือ และเป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญ ดังนั้นจึงน่าจะมีพื้นฐานทางเศรษฐกิจและเงินหมุนเวียนในจังหวัดค่อนข้างสูง หากบุคคลหรือนิติบุคคลใดเป็นความกัน จำนวนทุนทรัพย์ 10 ล้านบาท ที่ศาลแพ่งกำหนดไว้ใช้กำหนดประเภทคดี ก็น่าจะสมารถนำมาใช้บังคับที่ศาลจังหวัดเชียงใหม่ได้ แต่ถ้าเป็นจังหวัดเลยซึ่งเป็นจังหวัดเล็กๆทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือและไม่ได้เป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญ ไม่น่าจะใช้หลักเกณฑ์จำนวนทุนทรัพย์จำนวน 10 ล้านบาทที่ศาลแพ่งกำหนดไว้ใช้กำหนดประเภทคดีได้ ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่าการกำหนดกรอบหลักเกณฑ์เรื่องจำนวนทุนทรัพย์ศาลในจังหวัดนั้นๆ ควรจะศึกษาถึงพื้นฐานทางเศรษฐกิจในจังหวัดที่ศาลมีเขตอำนาจเป็นสำคัญ

ดังนั้นผู้เขียนมีความเห็นว่า การกำหนดจำนวนทุนทรัพย์นั้น ควรจะออกเป็นนโยบายและวางหลักเกณฑ์ของศาลแต่ละศาลไป เพื่อช่วยให้ศาลได้มีแนวทางในการกำหนดประเภทคดีที่ให้นำเอากระบวนการพิจารณาคดีมโนสาเร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยากมาบังคับใช้ การวางข้อกำหนดให้ขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจของจังหวัดนั้นๆไป เพื่อเป็นการตัดปัญหาการใช้ดุลพินิจของแต่ละศาล

แต่ละท่านไปและให้เข้าไปในทิศทางเดียวกันให้มากที่สุดหรือใกล้เคียงกันให้มากที่สุดเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของคุณค่า ไม่ว่าจะเป็นครีความฟ้องร้องที่ศาลใดก็จะได้รับความยุติธรรมเหมือนกันนั่นเอง แต่ทั้งนี้ก็ต้องอยู่ในกรอบและหลักเกณฑ์ของมาตรา 196 ด้วยเช่นกัน

4.2 ปัญหาบทบาทของศาลในการเรียกพยานหลักฐานมาเพิ่มเติมสืบได้

ตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 193 วรรค 1 ได้กำหนดให้ศาลเข้าไปมีบทบาทในการค้นหาข้อเท็จจริง ด้วยการให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมได้ การที่กฎหมายให้อำนาจศาลในส่วนนี้มีไว้เพื่อขจัดความที่ศาลจะต้องกระทำเสมอไป ประเด็นในการเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมนี้ มีปัจจัยหลายประการที่ศาลจะใช้ดุลพินิจในการเรียกพยานมาสืบ ประการแรกคือ ตัวศาลเองซึ่งศาลจะต้องมีความรู้ความชำนาญ ความสามารถทั้งคุณวุฒิ วิทยวุฒิ และประสบการณ์ในการทำงานในการไต่สวนค้นหาข้อเท็จจริงค่อนข้างมาก จึงจะสามารถใช้บทบัญญัติกฎหมายสร้างความยุติธรรมแก่ประชาชนในส่วนนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้เขียนมีความเห็นว่าปัจจุบันนี้ผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมยังอาจจะขาดประสบการณ์ในส่วนนี้ ไม่เหมือนกับผู้พิพากษาในศาลชั้นฎีกาพิเศษ เช่น ผู้พิพากษาศาลแรงงานที่ได้สัมผัสกับระบบไต่สวนที่ค่อนข้างมากและยาวนาน หรือในการมีส่วนร่วมค้นหาข้อเท็จจริงของคุณค่าค่อนข้างจะมาก จึงทำให้มีประสิทธิภาพในการดำเนินกระบวนการพิจารณาดีและวินิจฉัยคดีในศาลคดีแพ่งทั่วไปแม้จะมีบทบัญญัติกฎหมายให้อำนาจศาลมีบทบาทในการค้นหาข้อเท็จจริงก็ตาม แต่ผู้พิพากษาก็ยังคงมีความคิดว่าจะต้องวางตัวเป็นกลางกับคดี เนื่องจากว่าประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ หมวด 2 ข้อ 3 กำหนดไว้ว่า “ในการนั่งพิจารณาคดี ผู้พิพากษาจักต้องวางตนเป็นกลางและปราศจากอคติ ทั้งพึงสำรวจตนให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ แต่งกายเรียบร้อย ใช้วาจาสุภาพ พึงความจากคุณค่าและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างตั้งใจ ให้ความเสมอภาค และมีเมตตาธรรม” และข้อ 9 กำหนดไว้ว่า “ผู้พิพากษาพึงระลึกว่าการนำพยานหลักฐานเข้าสืบและการซักถามพยานควรเป็นหน้าที่ของคุณค่าและทนายความของแต่ละฝ่ายที่จะกระทำ ผู้พิพากษาพึงเรียกพยานหลักฐานหรือซักถามพยานด้วยตนเองก็ต่อเมื่อจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมหรือมีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ศาลเป็นผู้กระทำเอง” กรณีจึงเป็นไปได้ว่าในการถามพยานหรือการนำพยานมาสืบดังกล่าวอาจก่อให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบกันในเชิงคดี ซึ่งย่อมเป็นที่แน่นอนได้ว่าฝ่ายที่เสียเปรียบจะรู้สึกว่าการวางตัวไม่เป็นกลาง อีกทั้งระบบการพิจารณาคดีของประเทศไทยก็ยังคงยึดติดกับระบบกล่าวหา ที่ให้คุณค่าเป็นผู้นำเสนอข้อเท็จจริงแก่ศาล ทำให้ศาลถูกปลุกฝัง

และทัศนคติการวางตัวเป็นกลาง จึงทำให้การค้นหาข้อเท็จจริงในคดีไม่มีข้อยุ่งยากไม่ประสบผลสำเร็จตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

ประการต่อมา หากผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีนั้นได้ใช้ดุลพินิจในการเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติม อาจจะทำให้เกิดความลำบากต่อการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษา หากผู้พิพากษาที่ทำตามบทบัญญัติกฎหมายด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต แต่ถูกคู่ความหรือทนายความฝ่ายที่เสียประโยชน์ร้องเรียนการปฏิบัติหน้าที่ อ้างว่าผู้พิพากษาวางตัวไม่เป็นกลาง หรือมีส่วนได้เสียกับคดี หรือในลักษณะเดียวกัน จนทำให้ถูกร้องเรียนในเรื่องความโปร่งใสกับการปฏิบัติหน้าที่ เมื่อเกิดเหตุการณ์ดังกล่าว มักจะทำให้หน้าที่การงานของผู้พิพากษาที่โดนร้องเรียนต้องหยุดชะงักไม่ก้าวหน้าในอาชีพต่อไป จะทำให้ผู้พิพากษาไม่กล้าใช้ดุลพินิจในการพิจารณาคดี และจะทำให้คดีได้รับการพิจารณาล่าช้าออกไปอีก

ผู้เขียนมีความเห็นว่าการที่ผู้พิพากษาจะมีประสบการณ์ในด้านการไต่สวนหรือไม่นั้น ปัจจัยหนึ่งมาจาก การสอบคัดเลือกเพื่อดำรงตำแหน่งผู้พิพากษา มีวิชาที่สอบแต่กฎหมายและทดสอบจิต แต่ผู้เขียนมีความเห็นว่าการสอบคัดเลือกควรจะมีการสอบวิชาการค้นหาข้อเท็จจริง ซึ่งเป็นวิชาที่สำคัญที่ทำให้ผู้พิพากษาเข้าใจเหตุผลของคดีตามหลักตรรกศาสตร์อันจะนำไปสู่การชี้แจงนำพยานและวินิจฉัยคดี ซึ่งมีผู้กล่าววาระระบบการศึกษากฎหมายของไทยยังไม่สามารถผลิตบัณฑิตทางกฎหมายที่มีความรู้คู่คุณธรรมและสามารถเชื่อมโยงทางกฎหมายไปสู่การพัฒนา หรือแก้ปัญหาสังคมได้ทำให้นักกฎหมายค่อนข้างมีความรู้และวิสัยทัศน์แคบ การวินิจฉัยคดีกระทำไปตามตัวบทกฎหมายเท่านั้น โดยไม่เข้าใจสภาพความเป็นจริงหรือมิได้พิจารณาผลกระทบต่อดังคม เศรษฐกิจหรือในด้านอื่น¹² นอกจากนี้การสอบมุ่งวัดความจำและการประยุกต์ใช้กฎหมายเป็น ซึ่งในชีวิตการทำงานสามารถค้นคว้าตัวบทกฎหมายได้ ทำให้ผู้เข้าสอบคัดเลือกเน้นท่องจำคำพิพากษาศาลฎีกา จึงทำให้ขาดการวิเคราะห์เหตุผลในหลักกฎหมายด้วยตนเอง และขาดความคิดสร้างสรรค์¹³

¹²กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, “การแก้ปัญหาประเทศไทยทำไม่ได้ ถ้าไม่ปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม”, *มติชนรายวัน*, น. 6 (1 กุมภาพันธ์ 2544)

¹³ฐิติมา ภู่อสาร, “ปัญหาการอุทธรณ์ฎีกาแบบระบบสิทธิในคดีแพ่งของไทย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547), น. 116.

4.3 ปัญหาบทบาทของศาลในการพิจารณาคดีที่เรียบง่าย ไม่มีพิธีการ

แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ได้เล็งเห็นถึงความสิ้นเปลืองหลายประการ โดยเฉพาะระยะเวลาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีสามัญ และมีได้บัญญัติกระบวนการพิจารณาคดีเป็นพิเศษไว้ใช้กับคดีมีโนสาเร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยากก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติกลับปรากฏว่าศาลชั้นต้นมิได้นำเอาวิธีพิจารณาคดีที่บัญญัติไว้เป็นพิเศษมาใช้กันอย่างแพร่หลายนัก แม้แต่ในศาลแขวงซึ่งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีมีโนสาเร่โดยเฉพาะ ก็ยังประสบปัญหาในการนำเอาวิธีพิจารณาคดีสามัญมาใช้บังคับกันบ่อยหรือศาลที่มีเขตอำนาจพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากก็ไม่ให้นำเอาวิธีพิจารณาคดีแบบคดีไม่มีข้อยุ่งยากมาใช้ กลับไปนำเอาวิธีพิจารณาคดีสามัญมาใช้บังคับจนทำให้เป็นเหตุให้ศาลชั้นต้นไม่สามารถดำเนินคดีมีโนสาเร่และคดีไม่มีข้อยุ่งยากให้เป็นโดยรวดเร็วตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย¹⁴

จากบทบัญญัติกฎหมาย แม้จะนำระบบไต่สวนมาใช้กับคดีไม่มีข้อยุ่งยาก รวมทั้งหน้าที่ในเชิงรุกเพื่อช่วยเหลือคู่ความและค้นหาความจริง แต่ในทางปฏิบัติแม้คดีไม่มีข้อยุ่งยากจะใช้วิธีพิจารณาคดีมีโนสาเร่มาปรับใช้ แต่ก็ยังไม่มีกระบวนการแบ่งแยกกระบวนการพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากออกมาเป็นคดีพิเศษโดยเฉพาะ หรือปัญหาจากการไม่มีหลักเกณฑ์อย่างเพียงพอ และไม่ครอบคลุมทั้งกระบวนการ ความจริงแล้วระบบการปฏิบัติงานก็ยังคงอยู่ภายใต้บททั่วไป หรือยังใช้วิธีพิจารณาเช่นเดียวกับคดีสามัญในบางส่วนของกระบวนการพิจารณาคดี ซึ่งเป็นระบบกล่าวหา

ผู้เขียนมีความเห็นว่าหากนำระบบกระบวนการพิจารณาคดีของประเทศญี่ปุ่นและประเทศฝรั่งเศสมาประยุกต์ปรับใช้กับกระบวนการพิจารณาคดีในศาลไทยน่าจะเป็นผลดี ซึ่งในประเทศญี่ปุ่นจะกำหนดให้ประชาชนคนธรรมดาเป็นผู้ช่วยเหลือศาลในการพิจารณาคดี หรือให้คำแนะนำต่อศาลด้วยการดำเนินกระบวนการด้วยวาจาได้ ส่วนในประเทศฝรั่งเศสจะให้อำนาจศาลเป็นผู้ดำเนินการในส่วนการส่งคำสั่งให้จำเลยชำระเงินไปยังลูกหนี้ ผู้เขียนเห็นว่าการพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากในศาลไทย ควรจะให้อำนาจแก่ศาลหรือผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาลนั้นๆ เป็นผู้ช่วยเหลือศาลในการพิจารณาคัดสินคดีได้ จากนั้นก็ส่งสำนวนให้ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนตรวจความถูกต้องอีกครั้ง คดีไม่มีข้อยุ่งยากไม่ใช่คดีที่ประเภทซับซ้อน ส่วนใหญ่จะเป็นพยานเอกสารที่มีหลักฐานแน่นอนชัดเจน เช่น คดีบัตรเครดิต คดีสัญญาเงินกู้ เป็นต้น หากเพียงแต่อาศัยประสบการณ์ ความชำนาญ ข้อกฎหมายคำพิพากษาฎีกาที่วางไว้ และนำขั้นตอนที่ “ลูกหนี้จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งศาลที่ให้ชำระหนี้หรือจ่ายเงินดังกล่าว ภายในระยะเวลา 2 สัปดาห์

¹⁴ชาญณรงค์ ปราณจิตต์ และคณะ, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 1*, น. 231.

หรือในกรณีที่ลูกหนี้มีข้อต่อสู้โต้แย้งคัดค้านก็ต้องยกข้อคัดค้านหรือข้อโต้แย้งของตนขึ้นต่อสู้ภายในระยะเวลาที่ดังกล่าว หากไม่มีการจ่ายเงินตามคำสั่งศาลหรือไม่มีข้อโต้แย้งคัดค้านจากลูกหนี้ เจ้าหนี้ผู้เรียกร้องอาจร้องขอต่อศาลให้พิพากษายืนยันหรือวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดีตามที่เรียกร้องได้” ผู้เขียนมีความเห็นว่าน่าจะนำขั้นตอนการปฏิบัติในส่วนที่ให้ลูกหนี้นำเงินมาชำระภายใน 2 สัปดาห์ มาปรับใช้กับกฎหมายไทย ซึ่งน่าจะเป็นผลดีและตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายไทย คือ ความสะดวกรวดเร็ว โดยให้เจ้าพนักงานเดินหมายเป็นผู้จัดการในการส่งคำสั่งของศาล แต่ถ้าลูกหนี้เห็นว่าข้อต่อสู้หรือข้อโต้แย้ง ก็สามารถยื่นข้อต่อสู้หรือข้อโต้แย้งมาภายในระยะเวลาดังกล่าวได้ เพื่อให้ศาลวินิจฉัยชี้ขาดต่อไป

4.4 ปัญหาเกี่ยวกับการอุทธรณ์ ฎีกา

ระบบการอุทธรณ์ ฎีกา คดีแพ่งของประเทศไทยเป็นระบบสิทธิ (appeal as of rights) กล่าวคือ เป็นระบบที่เปิดโอกาสให้คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้น ไปยังศาลอุทธรณ์ เมื่อไม่พอใจในคำพิพากษาของศาลชั้นต้น และสามารถใช้สิทธิฎีกาไปยังศาลฎีกาได้ หากไม่พอใจในคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์หากเข้าหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนด จึงอาจกล่าวได้ว่า โดยหลักคู่ความสามารถใช้สิทธิอุทธรณ์และฎีกาได้ แต่อาจถูกจำกัดสิทธิอุทธรณ์และฎีกาในคดีบางประเภท ซึ่งถือเป็นข้อยกเว้นจึงถือว่า ประเทศไทยใช้ระบบอุทธรณ์และฎีกาแบบระบบสิทธิ¹⁵ ซึ่งจะเห็นได้จากบทบัญญัติของกฎหมายลักษณะอุทธรณ์มาตรา 223¹⁶ และกฎหมายลักษณะฎีกา มาตรา 247¹⁷

การอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมีการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ โดยถือเอาจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในแต่ละชั้นศาลว่ามีจำนวน

¹⁵ปวีณา มาศมุกทิก, “การจำกัดสิทธิอุทธรณ์ฎีกาในคดีแพ่ง,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), น. 70.

¹⁶มาตรา 223 บัญญัติว่า “คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นนั้นให้ยื่นอุทธรณ์ เว้นแต่คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอื่นจะได้บัญญัติว่าให้เป็นที่สุด”

¹⁷มาตรา 247 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ศาลอุทธรณ์ได้พิพากษาหรือมีคำสั่งในชั้นอุทธรณ์แล้วนั้น ให้ยื่นฎีกาได้ภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลอุทธรณ์นั้น และภายใต้บังคับบทบัญญัติที่ตามมาตราต่อไปนี้กับกฎหมายอื่นว่าด้วยการฎีกาให้นำบทบัญญัติในลักษณะ 1 ว่าด้วยอุทธรณ์มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

ตามที่กฎหมายกำหนดไว้หรือไม่ ซึ่งในส่วนชั้นอุทธรณ์ได้กำหนดไว้ว่า ถ้าราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นอุทธรณ์ไม่เกิน 50,000 บาท อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงไม่ได้ แต่มีข้อยกเว้นว่าคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลหรือสิทธิในครอบครัวและคดีไม่มีทุนทรัพย์นั้นไม่ถูกจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง เว้นแต่คดีฟ้องขับไล่บุคคลใดๆ ออกจากอสังหาริมทรัพย์อันมีค่าเช่าหรืออาจให้เช่าในขณะยื่นฟ้องไม่เกินเดือนละ 4,000 บาท ซึ่งกลับมาห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง

ส่วนในชั้นฎีกา กำหนดไว้ว่าถ้าราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นฎีกาไม่เกิน 200,000 บาท ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงไม่ได้แต่มีข้อยกเว้นว่าคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลหรือสิทธิในครอบครัวและคดีไม่มีทุนทรัพย์นั้น ไม่ถูกจำกัดสิทธิในการฎีกาปัญหาข้อเท็จจริง เว้นแต่คดีฟ้องขับไล่บุคคลใดๆ ออกจากอสังหาริมทรัพย์อันมีค่าเช่าหรืออาจให้เช่าได้ในขณะยื่นฟ้องไม่เกินเดือนละ 10,000 บาท ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ในคดีฟ้องขับไล่ข้อจำกัดสิทธิมีผลไปถึงข้อพิพาททั้งวงศญาติและบริวารของผู้ถูกฟ้องขับไล่ด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม คดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงดังกล่าวข้างต้น อาจกลับเป็นไม่ต้องห้ามได้ หากได้รับรองหรือการอนุญาตให้อุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ซึ่งในชั้นอุทธรณ์ได้แก่ กรณีที่ผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีนั้นในศาลชั้นต้นได้ทำความเห็นแย้ง หรือผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีนั้นในศาลชั้นต้น ให้การรับรองว่ามีเหตุอันควรอุทธรณ์ได้ หรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น หรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลฎีกามีหนังสืออนุญาตให้อุทธรณ์ตามที่ผู้อุทธรณ์ยื่นคำร้องภายใน 7 วันนับแต่วันที่ศาลชั้นต้นสั่งไม่รับอุทธรณ์ สำหรับในชั้นฎีกาได้แก่กรณีที่ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีนั้นในศาลอุทธรณ์ได้ทำความเห็นแย้งไว้หรือผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีนั้นในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ได้รับการรับรองว่ามีเหตุสมควรที่จะฎีกาได้ หรือประธานอุทธรณ์มีหนังสืออนุญาตให้ฎีกาตามที่ผู้ฎีกายื่นคำร้องภายใน 7 วัน นับแต่วันที่ศาลชั้นต้นไม่รับฎีกาตามมาตรา 230 วรรคสาม ประกอบมาตรา 247 และ 248 วรรคหนึ่ง

ส่วนในการอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไม่มีบทบัญญัติห้ามมิให้อุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย ไม่ว่าจะคดีจะมีทุนทรัพย์มากน้อยเพียงใด เนื่องจากว่าเป็นปัญหาสำคัญที่สมควรได้รับการพิจารณาจากศาลสูง ซึ่งนอกจากเพื่อชี้ขาดตัดสินคดีแล้ว ยังเป็นการวางแนวทางการตีความข้อกฎหมายให้แก่ศาลชั้นต้นที่ต่ำกว่าตลอดจนคู่ความหรือผู้มีส่วนได้เสียได้ปฏิบัติต่อไป¹⁸

¹⁸ จูติมา ภูสาร, เพิ่งอ้าง *เชิงอรรถที่ 13*, น. 92-93.

แต่ทั้งนี้เมื่อพฤษภาคม 2551 ได้มีระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกา จะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา พ.ศ. 2551 บังคับใช้นับถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา¹⁹ เล่มที่ 125 ตอนที่ 68 ก ลงวันที่ 15 พฤษภาคม 2551 โดยมีเนื้อหาสาระสำคัญตรงที่ว่า “หากศาลฎีกาเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้น จะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ให้ศาลฎีกามีคำสั่งไม่รับคดีดังกล่าวไว้พิจารณาพิพากษาได้”

ผู้เขียนมีความเห็นว่า ถ้าดูจากระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกา จะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา พ.ศ. 2551 อย่างผิวเผินแล้ว ในข้อความส่วนที่ว่า “หากศาลฎีกาเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้น จะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ให้ศาลฎีกามีคำสั่งไม่รับคดีดังกล่าวไว้พิจารณาพิพากษาได้” อาจจะขัดกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่ว่ากฎหมายไม่มีบทบัญญัติห้ามมิให้อุทธรณ์ฎีกาปัญหาข้อกฎหมาย

แต่ถ้าหากศึกษาต่อไปอีก จะพบว่าระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา พ.ศ. 2551 ได้ให้ความหมายและขอบเขตที่ขยายออกไปอีก²⁰

1. ปัญหาข้อกฎหมายที่ห้ามอุทธรณ์หรือฎีกา มีลักษณะดังนี้

1.1 เคยมีคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาวินิจฉัยข้อกฎหมายดังกล่าวมาแล้ว และไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงแนวคำวินิจฉัยเดิม

1.2 เป็นข้อกฎหมายที่ไม่ยุ่งยาก และการวินิจฉัยข้อกฎหมายดังกล่าวจะไม่มีผลเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

1.3 เป็นข้อกฎหมายซึ่งศาลล่างได้วินิจฉัยไว้ถูกต้องแล้ว และไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

1.4 เป็นข้อกฎหมายที่ถึงแม้จะวินิจฉัยให้เป็นคุณตามข้ออุทธรณ์หรือฎีกา ก็ไม่ เป็นเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

2. ปัญหาข้อเท็จจริงที่ห้ามอุทธรณ์หรือฎีกา มีลักษณะดังนี้

2.1 ศาลล่างได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงดังกล่าวไว้ชอบด้วยเหตุผลแล้วและไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

¹⁹โปรดดู ภาคผนวก ข.

²⁰โปรดดู ภาคผนวก ข.

2.2 มีเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับดุลพินิจในการกำหนดโทษ รอการกำหนดโทษ หรือรอการลงโทษซึ่งไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

3. เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาที่มีการรับรองหรืออนุญาตให้อุทธรณ์หรือฎีกา และอุทธรณ์หรือฎีกานั้นไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

4. เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาที่เมื่อพิจารณาอุทธรณ์หรือฎีกาทันทีแล้วกรณีไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงผลคำวินิจฉัยของศาลล่าง

ผู้เขียนมีความเห็นด้วยกับระเบียบที่ประชุมใหญ่ ฯ พ.ศ.2551 ฉบับนี้ ในส่วนห้ามอุทธรณ์หรือฎีกาปัญหาข้อกฎหมาย เพราะวาระบบการอุทธรณ์หรือฎีกาปัญหาข้อกฎหมายในปัจจุบันนี้ ยังไม่ได้ถูกจำกัดเหมือนกับปัญหาข้อเท็จจริง ดังนั้นคู่ความจึงหาข้อที่เป็นปัญหาข้อกฎหมายทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาท หรือกระบวนการพิจารณาคดีนั้น เพื่อที่จะอุทธรณ์หรือฎีกาขึ้นมายังศาลสูง ส่วนใหญ่คู่ความมักจะไมยอมรับคำพิพากษาของศาลชั้นต้น จึงทำให้มีการคัดค้านคำพิพากษาชั้นต้น โดยการอุทธรณ์และหากคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ยังไม่เป็นที่พอใจแก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง คู่ความฝ่ายที่ไม่พอใจก็จะทำการคัดค้านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์โดยฎีกาขึ้นไปยังศาลฎีกา โดยจะเห็นได้ว่าคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ นั้นไม่มีความหมาย เพราะอาจถูกกลับหรือเปลี่ยนแปลงโดยศาลฎีกาอันเป็นศาลสูงสุดก็ได้ แม้ปัญหาข้อกฎหมายที่อุทธรณ์หรือฎีกาแล้วนั้น จะไม่ใช่ปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญก็ตาม แต่วาระบบการอุทธรณ์หรือฎีกาของประเทศไทยยังมีความยุ่งยากซับซ้อน จะเห็นได้จากกฎหมายพยายามจำกัดสิทธิการอุทธรณ์ฎีกา โดยสร้างกฎเกณฑ์ให้คดีถึงที่สุดที่ศาลอุทธรณ์หลายกรณี บ้างก็ให้ฎีกาตรงต่อศาลฎีกา จนทำให้ผู้ที่ต้องใช้กฎหมายต้องท่องจำว่าคดีใดฎีกาได้ คดีใดฎีกาขอยกเว้นไม่ได้ และอีกทั้งปริมาณคดีของศาลชั้นต้นที่ส่งให้ศาลสูง ทั้งการอุทธรณ์หรือฎีกาขึ้นมานับวันมีปริมาณคดีที่เพิ่มขึ้น ทำให้จำนวนผู้พิพากษาของศาลสูงทั้งสองไม่เพียงพอต่อการตัดสินคดีและส่งผลทำให้การทำคำพิพากษาหรือคำสั่ง ไม่สามารถเสร็จสิ้นโดยเร็ว ทั้งจะก่อให้เกิดปัญหาคดีความค้างคั่งในศาลสูงเพิ่มมากขึ้นทุกปี

ซึ่งหากมีการอุทธรณ์หรือฎีกากันอย่างไม่มีสาระสำคัญในปัญหาข้อกฎหมาย จะส่งผลให้คดีล่าช้ายิ่งขึ้น หากมีการปล่อยให้อุทธรณ์หรือฎีกาอย่างกว้างขวางอย่างในปัจจุบัน จะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ ซึ่งกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นเครื่องมือให้ได้มาซึ่งการเยียวยาทางแพ่งในส่วนของการเสียหาย ค่าสินไหม เป็นต้น การให้สิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาในสิ่งที่ไม่เป็นสาระสำคัญ จะไม่ก่อให้เกิดผลดี เพราะจะทำให้ผู้เสียหาย หรือผู้มีส่วนได้เสีย ไม่ได้การเยียวยาในเวลาอันสมควร

ผู้เขียนมีความเห็นว่าการฎีกาข้อกฎหมาย หากศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาเป็นตามศาลชั้นต้นแล้ว การฎีกาปัญหาข้อกฎหมายขึ้นไปศาลฎีกา ส่วนใหญ่ก็เป็นข้อกฎหมายที่ขัดแย้งอยู่ในคำพิพากษาของทั้งสองศาลแล้ว และในทางปฏิบัติศาลฎีกาก็จะพิพากษาเป็นตามศาลชั้นต้น และศาลอุทธรณ์ที่มีคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยในส่วนปัญหาข้อกฎหมายถูกต้องแล้ว เป็นไปน้อยมากที่ศาลฎีกาจะยกคำพิพากษาในปัญหาข้อกฎหมายของศาลล่างทั้งสอง ซึ่งปัญหาข้อกฎหมายเหล่านี้จึงไม่มีคุณค่าพอที่จะได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกา ซึ่งจะทำให้คดีประเภทเหล่านี้กลายเป็นคดีรกศาลไป

ผู้เขียนมีความเห็นว่า ศาลฎีกาควรจะทำหน้าที่เป็นผู้วางหลักกฎหมายที่สำคัญเพื่อเป็นบรรทัดฐานให้ศาลล่าง และพิจารณาคดีที่เป็นปัญหาส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนน่าจะเกิดประโยชน์มากกว่าการทบทวนแก้ไขดุลพินิจของศาลล่าง

สำหรับการอุทธรณ์หรือฎีกาของคดีไม่มีข้อยุ่งยาก หากคดีไม่มีข้อยุ่งยากมีทุนทรัพย์เกิน 200,000 บาท ก็สามารถอุทธรณ์และฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายได้ เพราะหลักเกณฑ์การอุทธรณ์และฎีกาของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในส่วนวิธีพิจารณาสามัญ ก็นำมาใช้กับคดีไม่มีข้อยุ่งยากและคดีมีในสาระเช่นเดียวกัน ซึ่งไม่มีข้อยกเว้นแต่ประการใด

ในส่วนคดีไม่มีข้อยุ่งยากนั้นเรื่องการอุทธรณ์และฎีกาไม่น่าจะมีปัญหาแต่ประการใด เพราะที่ทุนทรัพย์ในคดีไม่มีข้อยุ่งยากนั้นเกิน 300,000 บาทขึ้นไปแน่นอน เพราะหากทุนทรัพย์ต่ำกว่า 300,000 บาท ในทางปฏิบัติของศาลจะกำหนดให้เป็นคดีมีในสาระ ดังที่ผู้เขียนได้อธิบายไว้ก่อนหน้านี้ ดังนั้นคดีไม่มีข้อยุ่งยากจึงอุทธรณ์และฎีกาได้ เพราะเกณฑ์ทุนทรัพย์อุทธรณ์ขั้นต่ำอยู่ที่ 50,000 บาท และเกณฑ์ทุนทรัพย์ฎีกาขั้นต่ำอยู่ที่ 200,000 บาท แต่อาจจะถูกจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกาได้ ถ้าคดีไม่มีข้อยุ่งยากเข้าหลักเกณฑ์ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาฯ พ.ศ. 2551 ที่บัญญัติไว้ ต้องมาดูว่าเข้าเกณฑ์ที่ระเบียบกำหนดไว้ห้ามอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย หรือปัญหาข้อเท็จจริงหรือไม่ ซึ่งสาระสำคัญอยู่ที่ “หากศาลฎีกาเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้น จะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ให้ศาลฎีกามีคำสั่งไม่รับคดีดังกล่าวไว้พิจารณาพิพากษาได้” และรวมถึงบทบัญญัติห้ามมิให้อุทธรณ์ฎีกาปัญหาข้อกฎหมาย หรือปัญหาข้อเท็จจริง

ในส่วนคดีไม่มีข้อยุ่งยากนั้น เป็นกฎหมายที่ไม่ซับซ้อนยุ่งยากไม่เหมือนกับคดีแพ่งสามัญ ดังนั้นถ้าคู่ความจะอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายอาจจะเข้าข้อยกเว้นห้ามมิให้อุทธรณ์หรือฎีกาได้ ตาม ข้อ 1.2 ที่มีหลักเกณฑ์ว่า “เป็นข้อกฎหมายที่ไม่ยุ่งยาก และการวินิจฉัย

ข้อกฎหมายดังกล่าวจะไม่มีผลเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง” ที่เป็นบทจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกา ผู้เขียนเห็นด้วยกับข้อยกเว้นดังกล่าว เพราะว่า คดีไม่มีข้อยุ่งยากนั้นอย่างที่คุณเขียนอธิบาย ส่วนใหญ่แล้วคดีประเภทนี้จะเป็นเรื่องตัวเงินและสัญญาที่เป็นหนังสือเท่านั้น ซึ่งเป็นที่ประจักษ์แน่ชัดในหลักฐานที่ว่าจำเลยไม่มีทางสู้ ถ้าศาลพิจารณาตามหลักฐานที่โจทก์ยื่นเสนอ คำพิพากษาก็จะตัดสินมาให้โจทก์เป็นฝ่ายชนะคดี ถ้าจำเลยคิดจะอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย ผู้เขียนเห็นว่า ตรงนี้ไม่มีประเด็นที่จะอุทธรณ์หรือฎีกาเป็นข้อกฎหมายได้ เพราะว่าคำพิพากษาจะตัดสินตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในเรื่องสัญญาหรือตัวเงินที่กำหนดไว้ตามบทบัญญัติ ซึ่งตรงนี้เป็นกรปิดช่องไม่ให้อุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายได้ แต่จำเลยก็จะหาทางอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ตามข้อ 2.1 มีหลักเกณฑ์ว่า “ศาลล่างได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงดังกล่าวไว้ชอบด้วยเหตุผลแล้วและไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง” และข้อ 4 มีหลักเกณฑ์ว่า “เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาที่เมื่อพิจารณาอุทธรณ์หรือฎีกาทันทีแล้วกรณีไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงผลคำวินิจฉัยของศาลล่าง” ถ้าศาลชั้นต้น หรือศาลอุทธรณ์ได้ตัดสินโดยถูกต้องตามกระบวนการและข้อเท็จจริงก็ชอบด้วยเหตุผลและจะไม่ใช่สาระอันควรแก่การพิจารณา กฎหมายให้ศาลฎีกามีคำสั่งไม่รับคดีดังกล่าวไว้พิจารณาพิพากษาได้

ผู้เขียนมีความเห็นด้วยกับบทบัญญัติดังกล่าว เพราะว่าถ้าคำพิพากษาที่ตัดสินโดยมีเหตุผลมีพยานเอกสารที่ครบและแน่นอน อีกทั้งมีกฎหมายรองรับในส่วนนี้ ส่วนใหญ่แล้วศาลจะวินิจฉัยคดีไม่มีผิดพลาด ถ้าจำเลยจะอุทธรณ์หรือฎีกาจะเป็นการประวิงคดี ยื้อเวลาเพื่อที่ให้คดีของตนยังไม่ถึงที่สุด หากมีการอุทธรณ์หรือฎีกาในส่วนนี้ไม่ว่าจะเป็นข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงจะเป็นการสร้างปัญหาให้กับผู้พิพากษาในศาลสูงที่จะต้องมานั่งวินิจฉัยคดีที่ไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา จะทำให้เสียเวลาในการวินิจฉัยคดีอื่นๆที่มีความสำคัญกว่าและจะทำให้ปริมาณคดีมากขึ้นโดยไม่ใช้เหตุ

แต่ท้ายที่สุด สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการอุทธรณ์หรือฎีกา คือกระบวนการพิจารณาต่างๆ ควรเป็นไปโดยรวดเร็ว ปราศจากความล่าช้าอย่างไม่มีเหตุผล (unreasonable delay)²¹ เพราะหากกระบวนการพิจารณาอุทธรณ์ฎีกาเป็นไปโดยล่าช้าแล้ว ก็จะขัดต่อหลักการอำนวยความสะดวกของกฎหมายวิธีสบัญญัติและขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่มุ่งให้การ

²¹Hideo Tanaka, The Japanese Legal System, (Tokyo: University of Tokyo Press, 1976), p.478.

ดำเนินคดีเป็นไปโดยความสะดวก รวดเร็ว และประหยัด และจะส่งผลเสียต่อความยุติธรรมหลายประการ เช่น คู่ความที่ไม่สุจริตอาจอาศัยช่องทางการอุทธรณ์ฎีกาเป็นเครื่องมือในการประวิงคดี ดังสุภาษิตกฎหมายซึ่งกล่าวว่า “ความยุติธรรมที่ล่าช้าคือความไม่ยุติธรรม” และ “การประวิงความยุติธรรมเท่ากับเป็นการปฏิเสธความยุติธรรม”

4.5 ปัญหาในส่วนของพิจารณาในศาลสูง

ตามเจตนารมณ์ มาตรา 196 จุดประสงค์ของบทบัญญัติมาตราดังกล่าวต้องการให้การพิจารณาคดีอยู่บนหลักความสะดวก รวดเร็ว ประหยัดและเป็นธรรม ซึ่งหลักดังกล่าวจะใช้ในทางปฏิบัติของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1(8) การพิจารณา หมายความว่า กระบวนพิจารณาทั้งหมดในศาลใดศาลหนึ่งก่อนศาลนั้นชี้ขาดตัดสินหรือจำหน่ายคดีโดยคำพิพากษาหรือคำสั่ง ซึ่งการพิจารณาเป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการพิจารณาโดยเริ่มตั้งแต่การยื่นคำฟ้อง ไปถึงเวลาที่ศาลชั้นต้นตัดสินหรือจำหน่ายคดีไม่ว่าศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกา ในส่วนมาตรา 196 ไม่ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากในศาลสูงไว้โดยเฉพาะ ดังนั้นต้องนำหลักทั่วไปในเรื่องการอุทธรณ์ ฎีกา มาปรับใช้บังคับ ซึ่งจะทำให้ศาลสูงพิจารณาพิพากษาคดีในคดีไม่มีข้อยุ่งยากผ่านขั้นตอนตามปกติเหมือนการพิจารณาพิพากษาคดีทั่วไป อาจจะต้องใช้ระยะเวลาหลายเดือนหรือหลายปีกว่าจะมีคำพิพากษาดำเนินออกมา ซึ่งจะเป็นการขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายที่คดีไม่มีข้อยุ่งยากต้องการความสะดวกและรวดเร็ว

คดีที่ขึ้นสู่ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาจำนวนไม่น้อยจะเป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยาก คดีประเภทนี้ส่วนใหญ่จะเป็นคดีที่มีพยานหลักฐานค่อนข้างแน่นอนชัดเจน คดีที่คู่ความอุทธรณ์หรือฎีกา มักจะอ้างเหตุซ้ำๆกันหรือคดีที่ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงแต่ต้องห้ามฎีกาปัญหาในส่วนนี้ ซึ่งคดีประเภทนี้จะมีคำพิพากษาฎีกาที่ได้วางเป็นแนวบรรทัดเอาไว้แล้ว ผู้เขียนมีความเห็นว่า ควรมีการออกกฎหมายขึ้นมารองรับในเรื่องการอุทธรณ์ ฎีกาในคดีไม่มีข้อยุ่งยากขึ้นมาโดยเฉพาะหรือเพื่อเป็นการพัฒนาและส่งเสริมประสิทธิภาพของขั้นตอนในส่วนเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยาก ควรมีการจัดระบบแผนกหรือกองการบริหารจัดการคดีไม่มีข้อยุ่งยากขึ้นมาให้เป็นระบบและสามารถใช้ได้กับคดีประเภทไม่มีข้อยุ่งยากทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา โดยให้นิติกรหรือบุคลากรที่มีประสบการณ์ทางด้านประเภทคดีไม่มีข้อยุ่งยากประจำศาลสูงเป็นผู้คัดเลือกหรือพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยาก โดยวางหลักเกณฑ์และกรอบในการคัดเลือกคดีไม่มีข้อยุ่งยากให้เป็นบรรทัดฐานเดียวกัน เพื่อเป็นการตัดปัญหาในเรื่องการใช้ดุลพินิจ และ

จากนั้นก็ให้นิติกรเป็นผู้ร่างคำพิพากษาเกี่ยวกับคดีที่ไม่มีข้อยุ่งยากนั้นเอาไว้ก่อน จากนั้นก็ส่งร่างคำพิพากษาดังกล่าวไปให้ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนนั้นพิจารณาตรวจสอบอีกครั้งหนึ่งเพื่อความถูกต้องและเป็นธรรม ซึ่งจะทำให้คำพิพากษาคดีที่ไม่มีข้อยุ่งยากในส่วนของศาลสูงออกมาด้วยความสะดวกรวดเร็ว และในส่วนของหลักแห่งความเป็นธรรมของคำพิพากษาที่ตัดสินคดีอย่างรวดเร็ววันนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าคำพิพากษาแต่ละคดีไม่ว่าจะเป็นคดีที่ไม่มีข้อยุ่งยากหรือคดีทั่วไป คำพิพากษาที่ตัดสินออกมาได้นั้นจะต้องมีการถ่วงถ่วงและพิจารณาประกอบด้วยเหตุผลของข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายไปพร้อมๆกัน คำพิพากษาของศาลไม่สามารถกระทำได้อย่างปราศจากกฎเกณฑ์ เพราะท้ายที่สุดความเป็นภาวะวิสัยของเหตุผลประกอบคำพิพากษา จะสะท้อนถึงคำพิพากษานั้นมีคุณภาพได้มาตรฐาน ได้ความเชื่อถือไว้วางใจ มีคุณค่าอยู่ในตัว และความยุติธรรมของผู้พิพากษา

4.6 ปัญหาการใช้สิทธิทางศาลโดยไม่สุจริต (abuse of legal procedure)

ปัญหาต่อมาอีกประการคือ หากโจทก์ใช้สิทธิโดยจงใจ ทำให้จำเลยได้รับความเสียหาย โดยใช้ศาลเป็นเครื่องกำบัง ซึ่งโจทก์เสนอมูลคดีที่ไม่เป็นความจริง หรือแสดงจำนวนหนี้ที่เรียกร้องสูงกว่าความเป็นจริง หรือมูลหนี้ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเป็นสัญญาอันไม่เป็นธรรม เป็นต้น เช่นนี้ถือว่าโจทก์ใช้สิทธิฟ้องคดีโดยไม่สุจริต ซึ่งมีได้หวังผลอันเป็นธรรมตาแห่งการใช้สิทธิทางศาล

ผู้เขียนมีความเห็นว่า การดำเนินกระบวนการพิจารณาทางศาลโดยไม่สุจริตของโจทก์นั้น อาจเกิดขึ้นได้ทุกขั้นตอนของกระบวนการพิจารณา ถ้าความปรากฏอยู่ในขั้นตอนก่อนหรือขั้นตอนกำลังพิจารณาอยู่ ศาลก็สามารถดำเนินการได้โดยการไม่รับคดีนั้นไว้พิจารณา การจำหน่ายคดี การยกคำฟ้อง การลงโทษฐานละเมิดอาจศาลและให้โจทก์รับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมทั้งหมด เป็นต้น ส่วนการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางศาลโดยไม่สุจริต ก็ถือเป็นความผิดทางกฎหมายอาญาด้วย เช่น ผิดฐานปลอมและใช้เอกสารปลอม ฐานเบี่ยงความเท็จ นำสืบหรือแสดงพยานหลักฐานอันเป็นเท็จในการพิจารณาคดี เป็นต้น

แต่ถ้าการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางศาลโดยไม่สุจริตของโจทก์เลยมาถึงในขั้นมีคำพิพากษาหรือการบังคับคดี ผู้เขียนเห็นว่า รัฐจำเป็นต้องเข้าไปช่วยเหลือผู้ที่ถูกผลกระทบจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางศาลโดยไม่สุจริตนี้ เพื่อให้ข้อพิพาทระงับไปด้วยความเป็นธรรม ซึ่งในชั้นบังคับคดีก็มักปรากฏเหตุการณ์ดังกล่าวนี้อยู่เป็นประจำ โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก็ให้ทางแก้ไว้หลายประการเช่น การขอให้ศาลมีคำสั่งเพิกถอนหรือแก้ไขคำ

บังคับ หมายถึงบังคับคดีหรือคำสั่งศาลในชั้นบังคับคดี หรือในเรื่องขอให้เพิกถอนการขายทอดตลาด ตามมาตรา 309 ทวิ วรรคสาม ประกอบมาตรา 296 วรรคห้าและวรรคหก หรือในเรื่องการร้องขอตีทรัพย์สิน ตามมาตรา 288 เป็นต้น²²

และผู้เขียนมีความเห็นว่า ควรจะมีการออกข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยเรื่องการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ไม่สุจริตในส่วนของคดีไม่มีข้อยุ่งยากออกมาใช้บังคับ เพื่อให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของคดีไม่มีข้อยุ่งยาก เพราะว่าหากผู้ถูกผลกระทบจากการที่โจทก์ใช้สิทธิฟ้องคดีโดยไม่สุจริต หากดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ขั้นตอนในการดำเนินการจะใช้ระยะเวลาค่อนข้างนานและเสียค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง ซึ่งจะขัดกับเจตนารมณ์ของกฎหมายในส่วนของคดีไม่มีข้อยุ่งยาก ที่ต้องการให้คดีไม่มีข้อยุ่งยากอยู่บนหลักความสะดวกรวดเร็ว ประหยัดและเป็นธรรม

5. ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบขั้นตอนการดำเนินพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยาก กับคดีคุ้มครองผู้บริโภค

หลังจากที่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2542 และ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2551 นั้น ทำให้การดำเนินคดีในสาระและคดีไม่มีข้อยุ่งยาก มีระบบการดำเนินคดีและหลักการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น โดยได้มีการกำหนดบทบาทหลักของศาลที่ให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในเชิงรุกมากขึ้น เพื่อช่วยเหลือคู่ความ และให้ศาลค้นหาข้อเท็จจริงในคดี ซึ่งแตกต่างจากคดีแพ่งสามัญอย่างสิ้นเชิง และเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2551 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 125 ตอนที่ 38 ก หน้า 51 โดยให้มีผลบังคับใช้ภายใน 180 วันนับแต่วันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา และเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2551 ได้มีประกาศใช้ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 125 ตอนที่ 95 ก ตามมา เพื่อให้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นเนื่องจากว่าคดีคุ้มครองผู้บริโภคฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะแก้ปัญหาความไม่เป็นธรรมในกระบวนการพิจารณา

²² มาลัย ธรรมโชติง, “การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งโดยไม่สุจริต,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545), น 85.

คดีผู้บริโภคตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในขณะที่ผู้บริโภคส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ในเรื่องของคุณภาพสินค้าหรือบริการตลอดจนเทคนิคการตลาดของผู้ประกอบธุรกิจ ทั้งยังขาดอำนาจต่อรองในการเข้าทำสัญญาเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าหรือบริการ ทำให้ผู้บริโภคถูกเอาเปรียบเปรียบอยู่เสมอ²³ และนอกจากนี้ยังมีเป้าหมายเพื่อที่จะช่วยให้ระบบงานคุ้มครองผู้บริโภคทางด้านสินค้าและบริการที่ไม่มีคุณภาพหรือมาตรฐานให้ได้รับการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น²⁴

ทั้งนี้คดีไม่มีข้อยุ่งยากและคดีวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคมีข้อที่เหมือนประการหนึ่งคือ เจตนารมณ์ของคดีทั้ง 2 ประเภทนี้จะตั้งอยู่บนพื้นฐานของระบบไต่สวน (Inquisitorial System) เหมือนกัน ซึ่งกฎหมายให้อำนาจศาลในการค้นหาข้อเท็จจริงและถือเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีทางแพ่งเหมือนกัน

หากดูตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 จะพบว่ากฎหมายได้ให้อำนาจศาล หรือกำหนดบทบาทของศาลในการค้นหาข้อเท็จจริงมากกว่าคดีไม่มีข้อยุ่งยากค่อนข้างจะมาก แม้คดีทั้ง 2 ประเภทจะตั้งอยู่บนพื้นฐานเดียวกันก็ตาม

ข้อแตกต่างของอำนาจศาลในคดีผู้บริโภคคือการมีบทบาทมากในการค้นหาข้อเท็จจริงของคดี ซึ่งจะเห็นได้จากบทบัญญัติดังต่อไปนี้

5.1 การพิจารณาคดี

5.1.1 การกำหนดวันนัดพิจารณา

การกำหนดวันนัดพิจารณาคดีผู้บริโภคตามมาตรา 24 จะมีหลักเกณฑ์ทำนองเดียวกับการกำหนดวันนัดพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากและคดีมีโนสเว่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 193 มาตรา 193 ตี และมาตรา 193 จัตวา

แต่มาตรา 24 ที่บัญญัติให้ศาลกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็ว ได้รับการปฏิบัติจากศาลชั้นต้นอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม ประธานศาลฎีกาอาศัยอำนาจตามมาตรา 6 ออกข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา กำหนดกรอบเวลาของการกำหนดวันนัดพิจารณา โดยให้ศาลกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็ว แต่ต้องไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งรับคำฟ้องเป็นไปตาม ข้อ 9

²³ ธนะชัย ผดุงธิตติ, “กฎหมายคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค”, วารสารข่าวกฎหมายใหม่, น. 4, (เมษายน 2551).

²⁴ จรัญ ภัคดีธนากุล, “พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มิติใหม่ของระบบงานยุติธรรมสำหรับผู้บริโภค,” วารสารพี 51, คณะกรรมการเนติบัณฑิต สมัยที่ 60 สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, น. 82 (2551).

ประเด็นในเรื่องการกำหนดวันนัดพิจารณาของคดีผู้บริโภคร ผู้เขียนมีความเห็นว่าเป็นแนวทางปฏิบัติจะมีความแตกต่างกับการคดีไม่มีข้อยุ่งยาก เนื่องจากว่าการกำหนดวันนัดพิจารณาหรือนัดพร้อมนั้น ในคดีไม่มีข้อยุ่งยากไม่มีกรอบกำหนดที่แน่นอนชัดเจน ทั้งนี้การจะส่งหมายคำฟ้องและหมายนัดให้จำเลยมาศาลนั้นจะช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับภูมิฐานะของจำเลยเป็นส่วนสำคัญ กล่าวคือถ้าจำเลยมีภูมิฐานะอยู่ในเขตการส่งหมายคำฟ้องและหมายนัดก็จะเร็ว แต่ถ้าจำเลยมีภูมิฐานะนอกเขตการส่งหมายคำฟ้องและหมายนัดก็จะช้า เช่น ถ้าโจทก์ฟ้องตามมูลคดีที่เกิดเหตุที่กรุงเทพฯ แต่จำเลยมีภูมิฐานะอยู่ที่เชียงใหม่ ศาลที่มีเขตอำนาจพิจารณาที่กรุงเทพฯ จะต้องส่งหมายคำฟ้องและหมายเรียกให้จำเลย ไปยังศาลที่มีเขตอำนาจพิจารณาที่เชียงใหม่เสียก่อน ขั้นตอนการเดินทาง ขั้นตอนส่งหมาย จนกว่าจะถึงตัวจำเลยอาจใช้เวลานานพอสมควร บางที่ใช้เวลา 2-3 เดือนก็ได้ และเจ้าหน้าที่ศาลจะทยอยทำตามสำนวนคดีที่เข้ามาสู่กระบวนการศาล ซึ่งกำหนดวันไม่ได้เหมือนกับคดีผู้บริโภครแน่นอน แต่ปัจจุบันก็มีบางศาลได้มีการคำนวณออกเป็นกำหนดกรอบระยะเวลาในการส่งหมายที่แน่นอน เช่น ศาลจังหวัดตลิ่งชัน ถ้าเป็นคดีมิโนสาเร่ แล้วจำเลยอยู่ในเขตภูมิฐานะเขตอำนาจศาล ระยะเวลาในการส่งหมายไม่เกิน 30 วัน และถ้าจำเลยอยู่นอกเขตอำนาจศาลระยะเวลาในการส่งหมายจะไม่เกิน 45 วัน แต่ถ้าเป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยากจำเลยอยู่ในเขตอำนาจศาลระยะเวลาในการส่งหมายจะไม่เกิน 45 วัน และถ้าจำเลยอยู่นอกเขตอำนาจศาลระยะเวลาในการส่งหมายจะไม่เกิน 60 วัน²⁵ ซึ่งตรงนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่า ถ้าแต่ละศาลสามารถออกข้อกำหนดเรื่องระยะเวลาในการส่งหมายได้ ก็จะเป็นผลดีแก่คู่ความ และจะทำให้นัดคดีเกิดความรวดเร็วยิ่งขึ้น

5.1.2 อำนาจเกี่ยวกับภาระการพิสูจน์และการสืบพยาน

ถ้าคู่ความไม่อาจตกลงกัน หรือไม่อาจประนีประนอมยอมความกันได้ ศาลก็จะดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีต่อไปตามรูปแบบที่กฎหมายกำหนดไว้ แต่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ฉบับนี้ จะเปลี่ยนภาระการพิสูจน์ในคดีผู้บริโภคให้แตกต่างไปจาก

²⁵งานในส่วนรับฟ้องคดีแพ่งศาลจังหวัดตลิ่งชัน, ประกาศหน้าศาลจังหวัดตลิ่งชัน.

คดีแพ่ง ตามมาตรา 29²⁶ของพระราชบัญญัตินี้ไปเปลี่ยนภาระการพิสูจน์ในคดีผู้บริโภคให้แตกต่างไปจากในคดีแพ่งเล็กน้อยยกเว้นคือ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 84/1 ถือหลักว่า ผู้ใดกล่าวอ้างผู้หนึ่งต้องมีหน้าที่นำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ เรียกว่าหน้าที่นำสืบหรือภาระการพิสูจน์ ซึ่งผู้ใดแบกภาระผู้หนึ่งเสี่ยงต่อการแพ้คดีมากที่สุด ส่วนใหญ่คดีที่ผู้บริโภคไปฟ้องผู้ประกอบการธุรกิจการค้าให้รับผิดชอบก็ต้องไปกล่าวอ้างต่อศาลว่า สินค้าไม่ดีหรือบริการอันตราย ทำให้เกิดความเสียหาย ภาระการพิสูจน์ตกอยู่กับผู้บริโภคผู้กล่าวอ้าง เหตุนี้คดีที่ผู้บริโภคฟ้องส่วนใหญ่จะแพ้ เพราะว่าผู้บริโภคไม่สามารถหาพยานหลักฐานมาสืบพิสูจน์ว่าสินค้าหรือบริการของผู้ประกอบการนั้นผิดพลาดในกระบวนการผลิตอย่างไร ต่ำกว่ามาตรฐานอย่างไร ผู้บริโภคไม่สามารถหาพยานหลักฐานมาได้ ดังนั้นพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ฉบับนี้จึงเปลี่ยนภาระการพิสูจน์ให้ไปตกอยู่กับฝ่ายผู้ประกอบการการค้า ต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าสินค้าของตนนั้นอยู่ในมาตรฐานอย่างไร ถ้าพิสูจน์ไม่ได้ผู้ประกอบการการค้าต้องแพ้คดี กฎหมายฉบับนี้จึงเป็นการลดหรืออุดช่องโหว่ช่องว่างที่ขาดไป²⁷ ซึ่งเรื่องภาระการพิสูจน์นี้แตกต่างไปจากคดีแพ่งสามัญและคดีวิธีพิจารณาวิสามัญ ที่กำหนดให้เป็นไปตาม มาตรา 84/1 คือ หลักผู้ใดกล่าวอ้าง ผู้หนึ่งต้องมีหน้าที่นำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นโจทก์ผู้ฟ้องคดี แล้วให้จำเลยแก้ข้อกล่าวหาของโจทก์ ส่วนรูปแบบการสืบพยานในคดีผู้บริโภค ตามมาตรา 33 วรรคหนึ่ง²⁸

²⁶มาตรา 29 บัญญัติว่า ประเด็นข้อพิพาทข้อใดจำเป็นต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการผลิตการประกอบ การออกแบบ หรือส่วนผสมของสินค้า การให้บริการ หรือการดำเนินการใดๆ ซึ่งศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวอยู่ในความรู้เห็นโดยเฉพาะของคุณความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจ ให้ภาระการพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าวตกอยู่กับคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจนั้น.

²⁷จรัญ ภักดีธนากุล, *เพ็งอ้าง เจริญธรรมที่ 24*, น. 87.

²⁸มาตรา 33 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมในอันที่จะให้ได้ความแจ้งชัดในข้อเท็จจริงแห่งคดี ให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามความเห็นสมควร ในการนี้ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานที่จำเป็นแล้วรายงานให้ศาลทราบ รวมทั้งมีอำนาจเรียกสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค หน่วยงาน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูลหรือให้จัดส่งพยานหลักฐานเพื่อประกอบการพิจารณาได้

จะสอดคล้องกับ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 193 จัตวา วรรคหนึ่ง²⁹ เช่นกัน ซึ่งเป็นกรให้อำนาจศาลมีบทบาทในการค้นหาข้อเท็จจริง แต่มาตรา 33 ที่บัญญัติให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เห็นตามที่เองสมควรเป็นการเสริมจุดแข็งของวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค โดยนำระบบไต่สวนให้ศาลมีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานที่จำเป็นแล้วรายงานให้ศาลทราบ การที่บัญญัติมาตรานี้เพิ่มเติม ก็เพื่อให้ศาลมีเครื่องมือสำคัญในการที่จะทำหน้าที่แสวงหาข้อเท็จจริงด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น³⁰

และกฎหมายยังได้กำหนดให้ศาลเป็นผู้ซักถามเอง ซึ่งก็สอดคล้องกับมาตรา 193 จัตวา วรรคสองและสาม³¹ ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่คู่ความที่อาจจะไม่มีความสามารถในการซักถามพยานได้ด้วยตนเอง และการที่ศาลเป็นผู้ถามพยานเอง จะทำให้บางกรณีได้ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับคดีอย่างชัดเจน ยิ่งกว่าการปล่อยให้การซักถามพยานที่เป็นหน้าที่ของคู่ความ การที่ศาลเป็นผู้ซักถามพยานเองจะเป็นการช่วยทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็วสำหรับทนายความหรือคู่ความจะซักถามพยานได้นั้น จะต้องขออนุญาตศาลก่อน ซึ่งเป็นดุลพินิจของศาลที่จะอนุญาตหรือไม่ก็ได้ โดยถือเป็นดุลพินิจเด็ดขาดแต่อย่างไรก็ตาม หากทนายความหรือคู่ความเห็นว่าพยานควรเบิกความในข้อเท็จจริงใดที่จะทำให้ศาลได้รับทราบข้อเท็จจริงที่สมบูรณ์ประกอบการพิจารณาเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ทนายความหรือ

²⁹มาตรา 193 จัตวา วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า ในคดีโมโนสาร่า เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร

³⁰ธานีศ เกศวพิทักษ์, กฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ยูเนี่ยน อุลตราไวโอเร็ด จำกัด), น. 3.

³¹มาตรา 193 จัตวา วรรคสอง บัญญัติว่า ในการสืบพยานไม่ว่าจะเป็นพยานที่คู่ความฝ่ายใดอ้างหรือที่ศาลเรียกมาเองให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยานก่อน เสร็จแล้วจึงให้ตัวความหรือทนายความซักถามเพิ่มเติมได้

วรรคสาม ให้ศาลมีอำนาจซักถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดี แม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตาม

คู่ความก็ควรแถลงต่อศาล ชี้แจงให้เห็นถึงความจำเป็น ถ้าศาลเห็นด้วย ศาลก็จะอนุญาตโดยศาลเป็นผู้ซักถามเองหรืออาจจะให้ทนายความหรือคู่ความซักถามก็ได้³²

ซึ่งตรงนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 เป็นการให้อำนาจศาลในการค้นหาข้อเท็จจริงอย่างแท้จริง เพราะว่าเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งจะเป็นสิ่งจำเป็นในการตัดสินวินิจฉัยคดีให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง สำหรับคดีไม่มีข้อยุ่งยากนั้น แม้จะนำกระบวนการพิจารณาคดีของมโนสาเร่มาใช้ร่วมกันก็ตาม แต่ภารกิจหลักของศาลในการทำหน้าที่ค้นหาข้อเท็จจริงด้วยตนเองตามบทบัญญัติที่กำหนดไว้ ก็ยังไม่เชื่ออำนาจให้ศาลสามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพอย่างเพียงพอ ก็เพราะว่าคดีไม่มีข้อยุ่งยากนั้นเป็นกฎหมายข้อพิพาททางแพ่งของเอกชน จึงทำให้ไม่มีระบบกลไกการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐ จึงทำให้ไม่มีสำนวนในคดีอะไรที่ศาลจะนำมาใช้เป็นหลักการในการที่จะพิจารณาค้นหาข้อเท็จจริง และในทางปฏิบัติการใช้อำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อพยานหลักฐานที่โจทก์และจำเลยนำเสนอโต้เถียงกันนั้นเปิดช่องให้ศาลเห็นได้อยู่ในตัวว่าสมควรจะเรียกพยานหลักฐานอะไรมาสืบเพิ่มเติมเพื่อทำให้ความจริงปรากฏ ซึ่งเกิดขึ้นได้ยากเพราะคู่ความต่างก็ต้องพยายามรักษารูปคดีของตนด้วยการปกปิดหรือกลบเกลื่อนพยานหลักฐานที่จะเป็นผลเสียหายแก่คดีของตนจนเป็นการยากที่ศาลจะพบเบาะแสของพยานหลักฐานสำคัญแห่งคดีโดยเพียงแต่ตรวจพิจารณาจากพยานหลักฐานที่คู่ความนำสืบต่อศาลเท่านั้น³³

ส่วนการดำเนินคดีผู้บริโภคนั้น กฎหมายได้กำหนดให้มีเจ้าพนักงานศาลขึ้นเพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการที่จะตรวจสอบพยานหลักฐานอันเป็นประเด็นแห่งคดี จึงทำให้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มีประสิทธิภาพมากกว่าคดีไม่มีข้อยุ่งยาก

5.1.3 อำนาจศาลในการขอความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ

เนื่องจากคดีผู้บริโภค เป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากคดีทั่วไป ซึ่งในบางกรณีอาจจะมีปัญหาเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่มีความยุ่งยากสลับซับซ้อน ซึ่งจะทำให้บางเรื่องผู้พิพากษาอาจจะไม่มีความรู้ในเรื่องนั้นๆ มาก่อน และจะส่งผลต่อการพิจารณาพิพากษาคดีของ

³² กาญจนา ปัญจกิจไพบูลย์, “ศาลกับการมีส่วนร่วมในการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีแพ่ง,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545), น.112 - 113.

³³ ธานิศ เกศวิทักษ์, เฟื่องอ้อ, *เชิงอรรถที่ 30*, น. 116.

ศาลได้ แม้จะเป็นศาลที่มีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อกำหนดวิธีพิจารณาคดีสำหรับคดีผู้บริโภคก็ตาม จากประเด็นนี้กฎหมายจึงกำหนดให้ศาลมีอำนาจในการขอความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญตามมาตรา 36³⁴ เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่า บทบัญญัติมาตรานี้แสดงให้เห็นถึงอำนาจในการค้นหาข้อเท็จจริงของศาลผู้บริโภค

จากบทบัญญัติมาตราต่างๆ ข้างต้นย่อมแสดงให้เห็นถึงแนวทางและอำนาจในการค้นหาข้อเท็จจริงของคดีผู้บริโภคเพื่อจะได้นำข้อเท็จจริงไปใช้ประกอบดุลพินิจหรือใช้ประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีได้ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความทั้งสองฝ่าย

ผู้เขียนมีความเห็นว่าระบบไต่สวนที่คดีผู้บริโภคที่ศาลนำมาใช้ในการค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อให้ได้รับความแจ้งชัดในข้อเท็จจริงต่างๆ น่าจะเป็นธรรมแก่คู่ความ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับคดีไม่มีข้อยุ่งยากตามที่ผู้เขียนที่กล่าวไว้ข้างต้น คือเจตนารมณ์ของกฎหมายและกระบวนการพิจารณาหลักๆ ก็มีความคล้ายหรือเหมือนกันบางประการ ทั้งนี้ก็เพื่อต้องการประสิทธิภาพ แต่ในทางปฏิบัติแล้วคดีไม่มีข้อยุ่งยากกลับไม่ประสบผลสำเร็จกับกระบวนการพิจารณาที่เป็นระบบไต่สวนเพราะว่าหลักการนี้แม้จะบัญญัติอยู่ในกฎหมายก็ตาม แต่วิธีพิจารณาวิสามัญก็ยังอยู่ภายใต้บททั่วไปและบทบัญญัติในคดีสามัญซึ่งเป็นระบบกล่าวหา ทั้งศาลและทนายความต่างเคยชินกับวิธีพิจารณาแบบสามัญมากกว่า และศาลยังยึดติดกับการวางตัวเป็นกลาง ไม่ลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ปล่อยให้การนำสืบพยานข้อเท็จจริงเป็นเรื่องของคู่ความ ศาลถือว่าคู่ความมีความสามารถในการพิสูจน์ที่เท่าเทียมกัน ทำให้การริเริ่มการซักถามพยานหรือข้อเท็จจริงใดๆ มีอยู่ค่อนข้างน้อย และศาลจึงถูกมองว่าไม่มีบทบาทหน้าที่ในการเข้าช่วยเหลือและค้นหาความจริง ซึ่งปัญหานี้จะต้องได้รับการฝึกอบรมและปลูกฝังทัศนคติใหม่ๆ ให้ศาลเห็นว่าการที่ใช้ระบบไต่สวนในคดีทางแพ่งมิใช่เป็นเรื่องที่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หากแต่เป็นการให้ความช่วยเหลือคู่ความซึ่งไม่มีความรู้ความสามารถในการดำเนินคดีในศาล

³⁴ มาตรา 36 บัญญัติว่า ศาลอาจขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีได้ แต่ต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบและให้โอกาสคู่ความตามสมควรในอันที่จะขอให้เรียกผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญฝ่ายตนมาให้ความเห็นโต้แย้งหรือเพิ่มเติมความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว.

5.2 การอุทธรณ์และฎีกา

เพื่อให้ข้อพิพาทในคดีผู้บริโภครีบเสร็จเด็ดขาดไปด้วยความรวดเร็ว พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้เปลี่ยนแปลงระบบวิธีการอุทธรณ์ฎีกาคดีผู้บริโภคใหม่จากระบบศาล 3 ชั้นศาล เป็นระบบ 2 ชั้นครึ่ง กล่าวคือ กำหนดเป็นหลักการให้สิทธิแก่คู่ความที่จะอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นในคดีผู้บริโภคไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคได้ และให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคและศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคเป็นที่สุด แต่ยังคงให้สิทธิแก่คู่ความอาจยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อขอให้พิจารณานุญาตให้ฎีกา ในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีที่มีทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นฎีกาเกินสองแสนบาท หรือในปัญหาข้อกฎหมายได้และกำหนดให้ศาลฎีกาอาจพิจารณานุญาตให้ฎีกาได้ เมื่อศาลฎีกาเห็นว่าปัญหาตามฎีกานั้นเป็นปัญหาซึ่งเกี่ยวพันประโยชน์สาธารณะหรือเป็นปัญหาสำคัญอื่นที่ศาลฎีกาควรวินิจฉัย³⁵

5.2.1 ข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์

ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงในคดีเล็กๆน้อยๆ เช่นเดียวกับหลักเกณฑ์การห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงของคดีแพ่งอื่นๆ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 224 มีหลักเกณฑ์เรื่องการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริง ไว้ว่า ถ้าราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์ไม่เกินห้าหมื่นบาทหรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง

แต่ในคดีผู้บริโภค มีข้อแตกต่างจากหลักเกณฑ์การห้ามอุทธรณ์ในคดีแพ่งอื่นๆ คือ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้ให้สิทธิแก่ผู้อุทธรณ์ที่อาจยื่นคำร้องขออุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคได้เป็นผู้พิจารณานุญาตให้อุทธรณ์ ซึ่งเป็นหลักการใหม่ที่ผิดแผกแตกต่างไปจากระบบการอุทธรณ์คดีแพ่งอื่นๆ ที่ให้ผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นเป็นผู้พิจารณารับรองหรืออนุญาตให้อุทธรณ์

³⁵ ธานิศ เกศวพิทักษ์, เพ็งอ้อาง เชิงอรุณที่ 30, น. 163.

5.2.2 ศาลอุทธรณ์ต้องพิจารณาพิพากษาคดีผู้บริโภครวดเร็ว

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 49 ได้กำหนดให้การพิจารณาพิพากษาคดีผู้บริโภครวดเร็วในศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภครวดเร็วหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภครวดเร็วต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว ทั้งนี้ ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ซึ่งข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาฯ ข้อ 37 กำหนดกรอบเวลาให้มีความสอดคล้องกับมาตรา 49 ดังนี้ ให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาพิพากษาคดีให้แล้วเสร็จโดยเร็ว หากพ้นกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันที่นำคดีลงสารบบความ ก็ให้บันทึกเหตุแห่งพฤติการณ์พิเศษที่ล่าช้าไว้ในสำนวน

ผู้เขียนมีความเห็นว่า การกำหนดระยะเวลาอุทธรณ์ในคดีผู้บริโภคให้แล้วเสร็จภายใน 1 ปีนั้น มีความแน่นอน และถ้าหากพ้นกำหนด 1 ปี ก็ให้บันทึกเหตุแห่งพฤติการณ์พิเศษไว้ในสำนวน เช่น ความยากง่ายหรือความซับซ้อนของคดี เป็นต้น คู่ความสามารถตรวจสอบได้ว่าคดีอยู่ในขั้นตอนไหน ซึ่งต่างกับคดีอุทธรณ์ในคดีแพ่งทั่วไป ที่ไม่สามารถกำหนดระยะเวลาได้ ซึ่งบางคดีอาจใช้เวลาในการพิจารณาพิพากษาคดี 1-3 ปี และไม่สามารถตรวจสอบได้ว่าอยู่ในขั้นตอนไหน จึงทำให้ไม่สามารถคำนวณระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาคดีว่าจะมีคำพิพากษาได้ช่วงเวลาใด และทำให้เกิดความล่าช้า ไม่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดความเสียหายแก่คู่ความได้

5.2.3 การฎีกาคดีผู้บริโภค

ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้กำหนดให้ “...คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภครวดเร็วและศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภครวดเร็วเป็นที่สุด” อันเป็นการจัดระบบการพิจารณาพิพากษาคดีผู้บริโภคเป็นระบบศาลสองชั้น แต่ในมาตรา 15 มาตรา 25 และมาตรา 53 กำหนดให้สิทธิแก่คู่ความในคดีผู้บริโภคในการยื่นคำร้องต่อศาลฎีกา เพื่อขอให้พิจารณานุญาตให้ฎีกาตามหลักเกณฑ์³⁶

คดีที่มีทุนทรัพย์พิพาทในชั้นฎีกาไม่เกิน 2 แสนบาท และเป็นคดีที่เป็นปัญหาข้อเท็จจริง ให้ถือคำพิพากษาศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาค เป็นที่สุดอย่างเด็ดขาด ส่วนคดีที่มีทุนทรัพย์พิพาทในชั้นฎีกาเกิน 2 แสนบาท และเป็นคดีที่เป็นปัญหาข้อกฎหมาย คำพิพากษาศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาค เป็นที่สุด แต่คู่ความสามารถยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อขอให้พิจารณานุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายได้ ภายในกำหนด 1 เดือน โดยศาลฎีกามีหลักเกณฑ์และดุลพินิจที่จะพิจารณานุญาตให้ฎีกาได้เมื่อ 1.เป็นปัญหาซึ่งเกี่ยวพันกับประโยชน์สาธารณะ หรือ 2.เป็นปัญหาสำคัญอื่นที่ศาลฎีกาเห็นสมควรวินิจฉัย เช่น

³⁶ ธานิศ เกศวิทักษ์, เพิ่งอ้าง เชียงธรรมที่ 30, น. 192.

(ก) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ขัดกับคำพิพากษาหรือคำสั่งอันถึงที่สุดของศาลอื่น หรือ

(ข) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยข้อกฎหมายที่สำคัญขัดกันหรือขัดกับแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกา หรือ

(ค) คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยข้อกฎหมายที่สำคัญซึ่งยังไม่มีแนวคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกามาก่อน

ผู้เขียนมีความเห็นว่า ในการฎีกาคดีผู้บริโภคมักจะคล้ายคลึงกับระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกา เช่น หลักเกณฑ์ที่ว่า “หากศาลฎีกาเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้น จะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ให้ศาลฎีกามีคำสั่งไม่รับคดีดังกล่าวไว้พิจารณาพิพากษาได้” ซึ่งจะคล้ายกับ “ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ” ความหมายก็คือ ถ้าปัญหาดังกล่าวเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยอันดีต่อประชาชน ศาลสามารถใช้ดุลพินิจที่จะรับฎีกาได้ ถ้าไม่ใช่เรื่องดังกล่าว ศาลก็สามารถใช้ดุลพินิจไม่รับฎีกาเช่นกัน ซึ่งเป็นการให้ศาลใช้ดุลพินิจในเรื่องการอนุญาตให้ฎีกา ผู้เขียนมีความเห็นด้วยกับบทบัญญัติทั้งสองดังกล่าว ทั้งนี้เพราะว่าเป็นการควบคุมปริมาณคดีไม่ให้เพิ่มขึ้น ถ้าควบคุมปริมาณคดีได้จะส่งผลให้ผู้พิพากษาศาลสูงสามารถทำคำพิพากษาหรือคำสั่งให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว ซึ่งจะส่งผลดีแก่คู่ความและระบบเศรษฐกิจของประเทศ